

SIGITAS NARBUTAS

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

Bibliotekos kelias: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 1912–2012

Anotacija. Straipsnyje bendrais bruožais aptariama Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos genezė ir raida daugiau kaip per 100 metų. Įstaigos istorija apžvelgiama tam tikrais laikotarpiais (1912–1931, 1931–1940, 1941–2009, nuo 2009), stengiantis išskirti kiekvieno iš jų ypatybes, tačiau kartu iš akių nepametant bendro raidos vaizdo.

Esminiai žodžiai: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka; Lituaniistikos institutas; Rytų Europos tyrimų institutas; Tadas Stanislovas Vrublevskis; Stefanus Rygielis; Helena Drėge; Stefanus Burhardtas; Juozas Marcinkevičius.

Keywords: the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences; the Institute of Lithuanian Studies; the Institute of Eastern European Studies; Tadeusz Stanisław Wróblewski; Stefan Rygiel; Helena Drège; Stefan Burhardt; Juozas Marcinkevičius.

Neseniai šventusi 100-mečio jubiliejų, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka sulaukia vis daugiau visuomenės dėmesio, nes kelia klausimus ir siūlo atsakymus, kurie šių dienų kultūros, visuomenės, netgi politikos aplinkybėmis gali pasirodyti svarbūs. Šios atminties institucijos istorija, jos dabartis ir netolima ateitis turi savus kontekstus, ji yra ir bus reikšminga kultūrinio, visuomeninio, politinio gyvenimo dalininkė, netgi vykdydama įprastines informacinės, bibliotekinės, ūkinės ir kitokios veiklos funkcijas.

LMA Vrublevskių biblioteka visais savo laikotarpiais buvo, tebėra ir bus suaugusi su Lietuvos, Vilniaus krašto ir valstybės sostinės gyvenimu. Jos veikla, joje saugomos kultūros vertybės svarbios užsienio valstybių, pirmiausia Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos, Ukrainos bei Rusijos, mokslininkams. Tokią padėtį nulėmė jos istorija. Galima išskirti kelis šios atminties institucijos raidos periodus, kuriems būdingi ne tik bendro turinio procesai bei darbai, bet ir saviti, kitais tarpsniais nesikartoję įvykiai. 1912–1931 metai laikytini Bibliotekos kūrimo, 1931–1940 – Valstybinės Vrublevskių bibliotekos, o 1941–2009 – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos laikotarpiu. 2009 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos mokslų akademijos prezidiumui sugražinus įstaigos pavadinimą turėtą Vrublevskių vardą, lapkričio 24 d. patvirtinus naujus nuostatus, o antroje 2009 metų pusėje ir kiek vėliau įvykus esminėms permainoms Lietuvos mokslo institucijų sistemoje, prasidėjo naujas – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos – etapas.

Požiūris į šios atminties institucijos istoriją, aprėpiančią 1912–2009 metus, grindžiamas keliais pamatiniais dalykais, pirmiausia pastovia buveine, nuo įsteigimo išsaugotu fondu ir tam

tikromis profesinės veiklos bei istoriografijos tradicijomis. LMA Vrublevskių biblioteka iki šiol tame pačiame pastate veikia nuo 1931 m. Joje tebėra tas pats dokumentų fondas, kurį Tadas Stanislovas Vrublevskis 1913 m. padovanojo savo įsteigta draugijai, pavadintai „Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių vardo biblioteka“ (toliau – Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos draugija). Be to, iki šiol esmingai nepasikeitė įstaigos veiklos tikslai, priemonės, būdai ir formos. Šios institucijos kilmę su Vrublevskiais nuo 1912 m. siejanti istoriografijos tradicija irgi tebėra seniausia ir gyvybingiausia. Taip šios institucijos pradžią vertino T. S. Vrublevskis, kiti minėtos Draugijos steigėjai, taip ją iki šiol reikšmės nepraradusioje monografijoje *Biblioteka im. Wróblewskich w Wilnie, 1912–1931* apibūdino Stefanus Rygielis ir Helena Drège [166], taip ją vertiname dabar [134, 9–10 ir toliau].

Reikia pasakyti, kad Bibliotekos genezės ir istorijos klausimais anksčiau reikšta ir kitokių nuomonių. Sovietmečiu šios įstaigos atsiradimas sietas išimtinai su Lietuvos mokslų akademija bei jos įkūrimu 1941 m. sausio 16 d. [pvz., 58, lap. 3F; 135, 35; 158, 125; 160, 433]. Atkūrus nepriklausomybę 1990 m., institucijos atsiradimas sietas su Vilniaus evangelikų-reformatų biblioteka, 1557 m. įsteigta Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos Juodojo, o 1941 m. perduota LTSR MA Centrinei bibliotekai [167, 8–9].

Apie visa tai surinkta labai daug medžiagos. Spausdinti šaltiniai nurodyti išsamioje Elenos Stasiukaitienės rodyklėje *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka: paveldas ir raida, 1557–2007* [167]. Didžiausia archyvinės medžiagos dalis saugoma dviejose institucijose: Lietuvos centriname valstybės archyve (daugiausia F285: Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių mokslinės paramos draugija ir Vrublevskių bibliotekos Vilniuje bičiulių draugija; F391: Švietimo ministerija; FR-1010: Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka) ir pačioje LMA Vrublevskių bibliotekoje (tarnybinis LMAVB archyvas; F75: Mokslų akademijos bibliotekos archyvas). Vertingų dalykų esama Lenkijos nacionalinėje bibliotekoje. Tai 1945 metų dokumentai iš specialaus kultūros skyriaus, įkurto Lenkijos įgaliotinio evakuacijos iš Lietuvos aparate (sygn. akc. 14931)¹. Pasirėmę spausdinta ir archyvine medžiaga, šiame straipsnyje pasistengsime atskleisti šios institucijos istoriją ir paminėsime svarbiausius įvykius bei žmones, aiškiai suprasdami, kad išsamesnė Bibliotekos istorija turės būti parašyta netolimoje ateityje.

Bibliotekos kūrimas, 1912–1931 metai. Biblioteką įkūrė žymus Vilniaus advokatas, visuomenininkas, bibliofilas Tadas Stanislovas Vrublevskis (*1858 XI 8–†1925 VII 3). Jo tėvas – gydytojas homeopatas Eustachijus Vrublevskis (*1826–†1891 VI 9), motina – Emilija Beniovskytė-Vrublevska (*1830–†1886 XII 23). 1891 m. po tėvo mirties sugrįžęs į Vilnių, T. S. Vrublevskis įsikūrė tėvų bute Universiteto g. 9 ir čia praleido didesnę gyvenimo dalį. Dirbdamas advokato darbą, kone visas lėšas jis skyrė knygoms, rankraščiams, dailės kūriniams, medaliams, monetoms, kitoms muziejiniams vertybėms įsigyti, nes buvo pasiryžęs asmeninių rinkinių pagrindu palankiai progai pasitaikius įkurti viešąją biblioteką [166, 2]. Iš tėvų T. S. Vrublevskis paveldėjo kažkiek knygų bei rankraščių, tilpusių į dvi spintas [166, 5]. Šį rinkinį jis dar iki Pirmojo pasaulinio karo gerokai išplėtė, įsigijęs Juzefo Bielinskio, Juzefo Cechanovieckio, grafo Henriko Pliaterio, Jano ir Juzefo Veisenhofų, masono Ivano Jelagino, grafų Eustachijaus ir Tado Tiškevičių ir kai kurių kitų asmenų bibliotekas ar paskiras reikšmingas kolekcijas [166, 5–6]. 1912 metais T. S. Vrublevskio asmeninę biblioteką sudarė apie 65 000 tomų, apie 3 000 raižinių, daugiau kaip 1 000 žemėlapių, apie 5 000 rankraščių ir daugiau kaip 10 000 aktų, laiškų, autografų bei kitokių dokumentų [133, 1]. Vertingą jos dalį sudarė Vilniaus ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos istorijos dokumentai. Biblioteka buvo saugoma T. S. Vrublevskio bute Universiteto g. 9.

¹ Už šią nuorodą dėkojame dr. Vitalijai Stravinskienei.

1912 metai žymi esminę permainą Bibliotekos istorijoje: ji iš privačios virto visuomenine. Tų metų spalio 30 d. buvo užregistruotas Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos draugijos statutas (originalas saugomas: 2, lap. 15r–17v). Draugijos steigėjais nurodyti trys asmenys: be Vrublevskio, jais tapo Marijonas Strumila (Marjan Strumillo) ir Mykolas Venslauskis (Michał Węślawski). Ši Draugija buvo įsteigta rūpintis Vrublevskių rinkiniais. Jos komiteto vadovu tapo pats T. S. Vrublevskis, jam padėjo Draugijos sekretorius Maksimilijonas Malinskis (Maksymilian Maliński), išdininkas Andrius Rimša (Andrzej Rymsza) ir dar keturi nariai. 1913 m. vasario 13 d. T. S. Vrublevskis savo biblioteką donaciniu aktu perdavė šios Draugijos nuosavybėn [2, lap. 49r–v]. 1914 m. sausio 1 d. Draugijai priklausė 49 asmenys, 1915 m. gegužės 23 d. jų skaičius išaugo iki 69 [2, lap. 62r–63r].

Komiteto nariai dirbo pasiskirstę pareigomis. Rinkinių saugojimu ir dokumentų inventorinimu rūpinosi T. S. Vrublevskis, nekilnojamojo turto valdymu, pastato projektavimu, teisiniais ir kitokiais svarbiais klausimais – kiti asmenys. Biblioteka buvo sparčiai tvarkoma. Iki 1914 m. sausio 1 d. buvo suinventorinti 22 488 leidiniai (35 224 tomai), taip pat 138 žemėlapiai bei 499 portretai, iki 1915 m. sausio 1 d. – dar 3774 leidiniai (6610 tomų), taip pat 862 graviūros, iki 1916 m. sausio 1 d. – 5516 leidinių (9632 tomai), taip pat 239 žemėlapiai, iki 1917 m. sausio 1 d. – 5425 leidiniai (9097 tomai), iki 1918 m. sausio 1 d. – 3765 leidiniai (6532 tomai). Bibliotekos fondas irgi sparčiai augo: per 1913 m. jį papildė 3542 tomai ir daugiau kaip 2000 kitokių dokumentų bei muziejinių vertybių, per 1914 m. – 4189 tomai ir apie 1000 kitokių dokumentų bei muziejinių vertybių, per 1915 m. – 1073 tomai ir apie 900 kitokių dokumentų bei muziejinių vertybių, per 1916 m. – 474 tomai ir apie 500 kitokių dokumentų bei muziejinių vertybių, per 1917 m. – 180 tomų ir apie 200 kitokių dokumentų bei muziejinių vertybių. Sprendžiant iš metinės ataskaitos, 1918 m. sausio 1 d. Bibliotekos katalogą sudarė 40 919 dokumentų aprašų (70 887 tomai; žr. 2, lap. 68r).

Kad ir erdvus, butas Universiteto g. 9 šioms kultūros vertybėms darėsi per ankštas. 1912 metais T. S. Vrublevskis paskyrė 42 000 aukso rublių įsigyti sklypui Tiltlo ir Vilniaus gatvių sankirtoje [2, lap. 49r]. Jame turėjo išdygti naujas Bibliotekos pastatas. Pastarojo statybai 1914 metais jis paskyrė dar 40 000 rublių. Architektas Česlovas Pšibilskis (Czesław Przybylski) parengė projektą, tačiau šis pasirodė per brangus realizuoti. Buvo kreiptasi į kitą architektą. Kol vyko derybos, viena draugija komitetui pasiūlė įsigyti sklypą Mindaugo g. su nebaigtu statyti pastatu. Tai ir buvo padaryta, numatant galimybę keltis ten [166, 3]. Tačiau kilęs Pirmasis pasaulinis karas sužlugdė visus planus įkurdinti Biblioteką kurioje nors naujoje vietoje. Laimė, karo metu jos rinkiniai nenukentėjo; negana to, juos pasisėkė dar gerokai pagausinti, o fondus – sistemiskai sutvarkyti, sukataloguoti ir suinventorinti.

Po karo T. S. Vrublevskis ne tik atnaujino Draugijos veiklą, bet ir ją reorganizavo, įsteigdamas Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių draugiją mokslui remti. Jos statutas buvo patvirtintas 1922 m. rugsėjo 15 d. [166, 4]. Vienu iš pirmųjų punktų buvo įtvirtinta esminė Bibliotekos veiklos sąlyga: „Draugijos buveinė yra Vilniaus miestas, ir Draugijos rinkiniai negali būti išvežti iš Vilniaus“ [89, lap. 1r; 83, lap. 116r].

1925 metais Bibliotekos fondus sudarė daugiau kaip 89 000 tomų, apie 18 000 smulkiosios spaudos vienetų, daugiau kaip 20 000 rankraščių, daugiau kaip 10 000 raižinių, 1 500 žemėlapių bei planų, apie 2 500 fotografijų ir „turtinga muziejinių eksponatų kolekcija“ [165, 306–307; 131, 28].

1925 m. liepos 3 d. T. S. Vrublevskis mirė. Bibliotekos reikalus toliau tvarkė anksčiau minėta Draugija (jos komiteto pirmininkas prof. Marianas Zdziechovskis, *1861 IV 30–†1938 X 5, vicepirmininkas Liudvikas Abramavičius, *1879–†1939, išdininkas Janas Pilsudskis, *1876 I 15–†1950 XII 21), o rinkinių priežiūra, pavedus komitetui, iki 1926-ųjų rūpinosi Helena Drège

(*1888 VIII 12–†1956 III 3). 1926 m. vasario 1 d. Bibliotekos vadovu buvo paskirtas dr. Stefan Rygielis (*1887 IV 7–†1945 V; vadovavo iki 1932 m. vasario 28 d.; žr. 11, lap. 10r).

1925 m. kovo 14 d. Lenkijos religinių tikėjimų ir viešojo švietimo ministerija iš grafo Alfredo Tiškevičiaus nupirko Tiškevičių rūmus kartu su juose buvusia biblioteka (Žygimantų g. 1). Į juos 1926 metais sugalvota perkelti abi viešąsias – Vilniaus universiteto ir Vrublevskių – bibliotekas. 1928 metais Universiteto senatas iškėlė tam tikras sąlygas: pastatas turįs atitekti Universitetui, ant jo turįs atsirasti užrašas „Uniwersytecka Biblioteka Publiczna w Wilnie“ (Vilniaus universiteto viešoji biblioteka) ir kt. [166, 13; 81, Stefan Rygiel, „Zbiory Wróblewskiego – do Biblioteki Państwowej“]. Tai prieštaravo T. S. Vrublevskio valiai ir minėtos ministerijos 1926 m. vasario 1 d. susitarimui su Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių draugija mokslui remti (susitarimo nuorašą žr. 83, lap. 102r). 1931 m. balandžio 13–26 d. patvinusi Neris užliejo renovuojamą pastatą iki pirmojo aukšto [88, lap. 7r ir toliau; 81, Janina Kapuścińska, „Główne etapy rozwoju“]. Dėl šių aplinkybių tuomet buvo nuspręsta rūmuose įkurdinti vieną – Vrublevskių – biblioteką [166, 9–11].

Renovacijos darbai Tiškevičių rūmuose, pritaikant juos bibliotekai, vyko 1927–1931 metais. Tuo pačiu metu (1928–1930) nedidelis būrys Vrublevskių bibliotekos darbuotojų ruošė perkėlimui vis gausėjančius rinkinius [166, 15]; paskutiniaisiais renovacijos metais (1930–1931) fondas dalimis keltas į naująją buveinę [81, Janina Kapuścińska, „Główne etapy rozwoju“].

Renovacija užtruko, mat darbai sustodavo pritrūkus lėšų, kasmet skiriamų iš valstybės biudžeto. Galop 1931 m. spalio 10 d. renovaciją vykdžiusios Viešųjų darbų direkcijos ir Bibliotekos vadovai pasirašė pagrindinių darbų ir pastatų perdavimo-priėmimo aktą [30, lap. 276r]. Lapkričio 30–gruodžio 1 d. iš senosios vietos į atnaujintus rūmus buvo baigti kelti dokumentų ir muziejinių vertybių fondai [88, lap. 4r; 10, lap. 415v]. Bibliotekos įsikūrimą naujoje vietoje darbuotojai pavadino „lūžio metais“ jos istorijoje².

Pateikiame lentelę, kurios duomenys keliais svarbiais aspektais apibūdina Bibliotekos veiklą šiuo laikotarpiu.

LMAVB veiklos rodikliai 1912–1931 metais³

Metai	Fondo dydis	Skaitytojų skaičius	Apsilankymų sk.	Išduotis	Darbuotojų sk.	Dokumentų sk.	Šaltinis
1912	apie 85 000				1 (T. S. Vrublevskis)		133, 1; 6, lap. 52r
1913–1924					1		6, lap. 52r
1925		15		63	1		6, lap. 43r, 52r
1926	111 894 (be muziej. vertybių)	104 (110 – 6, lap. 43r)	195	372 (392 – 6, lap. 43r)	5		92, lap. 141v; 6, lap. 1r–2r, 43r; 10, lap. 433r; 84, lap. 249v

² 81, Janina Kapuścińska, „Główne etapy rozwoju“: „Rok ten [1931 – S. N.] jest przełomowym w dziejach B-ki: 1/ ukończenie robót budowlanych w nowym gmachu, 2/ ostateczne i całkowite przeniesienie doń zbiorów.“

³ Duomenys šioje ir kitose lentelėse pateikti remiantis rankraštiniais ir spausdintiniais šaltiniais (žr. panaudotų archyvinių dokumentų ir literatūros sąrašą straipsnio pabaigoje). Kartais juose nurodyti skaičiai skyrėsi. Tuomet iš įvairių šaltinių stengtasi pateikti kelis duomenis kuria nors viena tema. Tušti langeliai žymi sritis, kurioms apibūdinti duomenų nerasta.

1927		139	569		6, lap. 43r, 70r; 10, lap. 433r
1928		133	898	5	6, lap. 43r, 56r, 70r; 10, lap. 433r
1929		118 (117 – 6, lap. 86r)	988	10	6, lap. 43r, 86r; 7, lap. 143r, 144r; 8, lap. 226r–v; 10, lap. 433r
1930		47	85	13	6, lap. 43r; 9, lap. 282r; 10, lap. 433r
1931	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 86 359 pav. bei vnt., arba 14 9298 vnt. bei t.	4	31	13	88, lap. 16r–17r; 6, lap. 43r; 10, lap. 407r–v, 422r–v, 433r; 11, lap. 18r

Valstybinė Vrublevskių biblioteka, 1931–1940 metai. Įsikūrus rūmuose, Bibliotekos darbas įgavo tuos pavidalus, kurie iš esmės nepasikeitė iki pat šių dienų. Čia buvo aptarnaujami skaitytojai, tvarkomi įvairūs rinkiniai, kaupiami knygų, periodinių leidinių, rankraščių, dailės kūrinių, muziejinių vertybių fondai. Bibliotekoje veikė du bendrieji skyriai: Knygų ir Žurnalų bei periodinių leidinių, turėję bendrą fondą ir skaityklą. Be jų, čia dar buvo keli specialieji skyriai: Cimelijų, Rankraščių, Grafikos, Kartografijos ir Dailės, turėję atskirus fondus. Joje dar veikė Muziejus, apėmęs Vilniaus ikonografijos bei Masonikos padalinius, Fundatoriaus atminimo kambarį ir Numizmatikos skyrių [166, 20–21; 81, „Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich w Wilnie“].

Bibliotekos patalpose nuo 1930 m. vasario 15 d. veikė Rytų Europos tyrimų institutas (juridinį pagrindą jo veiklai Bibliotekoje padėjo 1932 m. birželio 4 d. sutartis, pasirašyta Bibliotekos ir Instituto vadovų; žr. 166, 22–23). Beje, jo veiklos pradžią pažymėjo tragiškas įvykis, matyt, paskatinęs rasti lėšų užsitęsusiems renovacijos darbams. Instituto kvietimu 1930 m. iš Varšuvos skaityti paskaitų atvyko prof. J. S. Lewiński. Kažkoku būdu patekęs į perstatomą pastato dalį, birželio 2 d. mokslininkas įkrito į neaptvertą šachtą ir užsimušė [30, lap. 236r].

Institutas turėjo savą biblioteką, depozito teisėmis saugotą tuose pačiuose rūmuose. 1937 XII 31 joje buvo 7469 knygos (8628 tomai), 552 periodiniai leidiniai, 769 laikraščiai (iš viso 3977 vnt. periodinių leidinių), 8 atlasai, 85 žemėlapiai, 38 lentelės bei schemas ir keli šimtai kitų nesukataloguotų leidinių [81, „Uwagi do tablicy statystycznej zbiorów Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie za rok 1937-my“].

Rūmuose veikė ir šiam Institutui pavaldi Aukštoji politinių mokslų mokykla. 1935 metais Bibliotekoje dar atsirado Karo istorijos biuro padalinys, tyręs kovų Vilniaus krašte medžiagą.

Skaitytojai buvo aptarnaujami kiekvieną dieną visus metus nuo 9 iki 15 ir nuo 18 iki 21 valandos. Išimtį sudarė liepos ir rugpjūčio mėnesiai, kai su skaitytojais dirbta pirmą dienos pusę. Jų paslaugoms veikė keturios skaityklos: pagrindinė (dabartinė bendroji), periodinių leidinių, specialiųjų fondų ir sovietinės spaudos. Už paslaugas buvo imamas nedidelis mokestis: 4 zlotai

metams (1 zlotas ketvirčiui, arba 50 grašių mėnesiui; už vienkartinį apsilankymą – 20 grašių) [81, „Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich w Wilnie“].

Nuo 1932 m. sausio 1 d. Biblioteka gaudavo privalomąjį spaudos egzempliorių iš keturių vaivadijų: Vilniaus, Balstogės, Palenkės ir Naugarduko [88, lap. 151]. Ši aplinkybė leido sustiprinti regioninį šios atminties institucijos pobūdį⁴. Be to, Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių draugijos mokslui remti, Vrublevskių bibliotekos bičiulių draugijos ir pačios Bibliotekos intensyvi prasminga veikla, grįsta dėmesiu LDK raštijos paveldui, leido papildyti fondą kai kuriais itin reikšmingais rinkiniais bei kolekcijomis. 1935 m. jai buvo perduotos 1086 rusiškos knygos iš Karolio Bžostovskio gimnazijos bibliotekos Suvalkuose ir didelis knygų rusų kalba rinkinys iš Kujavų krašto gimnazijos bibliotekos Vloclaveke [priėmimo-perdavimo aktai, datuoti atitinkamai 1935 IX 19 ir 1935 VII 5; žr. 81]. 1937 m. Biblioteką pasiekė gausi ir vertinga Römerių kolekcija [inventoriuje išvardyti 382 dailės kūriniai, žemėlapiai, rankraščiai, nuotraukos, indai ir baldai; žr. 81]. 1937–1938 m. Bibliotekai atiteko didelis Stačiatikių seminarijos XV–XVIII a. knygų ir rankraščių rinkinys – ne mažiau kaip 23 968 tomai [skaičiuota pagal perdavimo-priėmimo aktus, išlikusius 81].

1935 m. birželio 22 d. įvyko iškilmingas Bibliotekos patalpų pašventinimas ir jos atidarymas. Rankraščių skyriuje išliko andainykščio direktoriaus dr. Stefano Burhardto straipsnis apie šias iškilmes [33, lap. 41–71]. Pasak direktoriaus, Bibliotekos pastatą, skaityklas ir kitas patalpas pašventino Vilniaus arkivyskupas Romualdas Jalbžikovskis (Romuald Jałbrzykowski), sveikinimo žodį tarė Stepono Batoro universiteto rektorius prof. Vitoldas Stanevičius (Witold Staniewicz), Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių draugijos mokslui remti komiteto vicepirmininkas Liudvikas Abramavičius, Lenkijos mokslų akademijos deleguotas prof. Janas Otremskis (Jan Otrębski), daug kitų garbių mokslo ir kultūros atstovų. Susirinkusiuosius lietuviškai pasveikino Lietuvių mokslo draugijos deleguotas Antanas Viskantas, baltarusiškai – Baltarusių mokslo draugijos pirmininkas Antanas Luckevičius. S. Burhardtas pažymėjo, kad susirinkusieji labai domėjosi nauju žemėlapiu, kuriame buvo nurodytos trys sritys, iš kurių komplektuoti Vrublevskių bibliotekos leidiniai. Viena, mažiausioji, apėmė keturias tarpukario Lenkijos vaivadijas, iš kurių nuo 1932 m. gautas privalomasis egzempliorius. Antra, vidurinioji, apėmė buvusią LDK (su Smolensku) ir Livoniją, o trečia, didžiausioji, – tarpukario Sovietų Sąjungą, Lietuvą, Latviją, Estiją ir Suomiją. Šis direktoriaus pasakojimas leidžia daryti kelias reikšmingas išvadas. Andai Biblioteka save laikė ne vienos valstybės, o viso Rytų Europos regiono atminties institucija. Jos dokumentų fondo ypatybės bei joje veikusios kelios mokslo įstaigos nurodo ją orientavusį į plačią humanitarinių ir socialinių mokslų sritį.

Šventės metu buvo nemažai kalbėta ir apie personalo bei lėšų trūkumą. Tada kilo mintis steigti draugiją, kuri remtų Bibliotekos veiklą. Tuo tikslu 1936 metais buvo įsteigta Vrublevskių bibliotekos bičiulių draugija [1936 XII 17 datuotas Draugijos statusas patvirtintas 1937 I 12; žr. 90; 86, lap. 11–21]. Jai vadovavo kunigas Francišekas Tičkovskis (Franciszek Tyczkowski, *1891 X 10–†1982 I 25), į komisiją dar įėjo vicepirmininkas Tadeušas Dombrowskis (Tadeusz Dąbrowski), sekretorė Helena Drège, išdininkė Ana Pšiluska (Anna Przyłuska) ir dar 7 nariai.

1937 m. birželio 21 d. Lenkijos švietimo ministerija patvirtino naują Valstybinės Vrublevskių bibliotekos statutą [32, lap. 11–21].

S. Rygieliui pasitraukus iš direktoriaus posto, nuo 1932 III 1 iki 1934 X 31 Valstybinei Vrublevskių bibliotekai vadovavo dr. Ervinas Koschmiederis (*1895 VIII 31–†1977 XII 14), vėliau,

⁴ Taip padėtį vertino Bibliotekos darbuotojai: „Od tego roku [1932 – S. N.] począwszy przybywa bibliotece nowe źródło pomnożenia zbiorów, a mianowicie: egzemplarz obowiązkowy 4-ch województw płn.-wsch. (B-ka Uniw. zrzeka się go na korzyść B-ki Wróbl., która przez to staje się faktycznie regionalną[.]“; žr. 81, Janina Kapuścińska, „Główne etapy rozwoju“.

iki 1939 IX 18, – minėtasis dr. Stefanas Burhardtas (*1899 XII 18–†1991 XII 6). Vokietijai ir Sovietų Sąjungai užpuolus Lenkiją, S. Burhardtas 1939 IX 1 buvo mobilizuotas. Nuo 1939 IX 18 iki XI 4 Bibliotekai vadovavo Marijanas Peciukevičius (Marjan Pieciukiewicz, *1904 IX 24–†1983 IX 13).

Vilnių užėmus Sovietų Sąjungai, nukentėjo nemažai kultūros įstaigų – į Sovietų Sąjungą buvo išgabenta daug meno ir kultūros vertybių. Nuostolių neišvengė ir Valstybinė Vrublevskių biblioteka. 1939 m. spalio mėnesį iš jos į Minską buvo išgabenti „Lituanikos skyriaus senesni spaudiniai iš XVI–XVIII amž. /489 [pavadinimų] veik. 435 vol./; Didž. Lietuvos Kunigaikštijos skyriaus, buvusieji skaitykloje 371 [pavadinimo] vei[k]. 678 vol.; svetimi senesni spaudiniai iš XVI–XVIII amž. /11 [pavadinimų] veik. 72 vol./; gudiški laikraščiai XX amž. /13 pavadinimų] 62 vol./ ir visa muziejinė masonų kolekcija“ [24, lap. 102r; žr. dar 92, lap. 101r–v, 151r–v]⁵. Dalis jų: 651 knyga ir 2 rankraščiai, „1942 metų antroj pusėj“ buvo susigrąžinti iš Minsko [25, lap. 39r].

Sovietų Sąjungai perdavus Vilnių Lietuvai, Lenkijos švietimo ministerijos įstaigos perėjo Lietuvos švietimo ministerijos žinion. Pastaroji Biblioteką administruoti paskyrė Antaną Valaitį (*1890 VII 13–†1946), šias pareigas ėjusį nuo 1939 XI 4 iki 1940 IX 5. Per nepilnus metus Valstybinės Vrublevskių bibliotekos vedėjas ir negausus kolektyvas stengėsi gaivinti ir palaikyti įprastas veiklos formas, rūpinosi darbuotojų buities ir darbo sąlygomis, stengėsi gauti lėšų būtiniausiems remonto darbams, kurui ir kitoms reikmėms. Vaizdą apie įstaigos padėtį ir veiklos sąlygas tuo laikotarpiu padeda susidaryti viena A. Valaičio informacija, išlikusi tarp 1940 metų dokumentų [92, lap. 32r; kalba cituojant netaisyta]:

Visuomenės susidomėjimas Biblioteka ir jos rinkiniais yra didelis. Tai patvirtina skaitlingos ekskursijos, kurios diena dienon atvyksta, o ir dažni pasiteiravimai telefonu ir tiesioginiu keliu apie tai, kada Biblioteka bus atidaryta viešam naudojimui.

Biblioteka perėjo Švietimo Ministerijos žinion nuo 1939 m. lapkričio 30 d.[:] vieton buvusių 30 tarnautojų angažuota 14 asmenų.

Bibliotekos knygų ir laikraščių skaityklos bei muziejaus lankymas buvo publikai prieinamas sena tvarka iki 1940.II.16 d.[.] ir skaitytojų per dieną apsilankydavo nuo keliolikos iki pusanthro šimto. Nuo 1940.II.17 d. Švietimo Ministerijai įsakius skaityklos publikai buvo uždarytos, darant išimtį tik moksliniams tyrinėtojams, kurie, vieną dieną reikiamas knygas užsisakę, kitą dieną jau gali jomis vietoje naudotis; išimtis daroma taip pat ir muziejaus lankytojams, jei jie yra ekskursijos pobūdžio.

Bibliotekos rinkinių turtais apytikriai apibrėžiami 200.000 objektų. 1925 metais Taduui Vrublevskiui mirus ir juos perėmus Lenkų Valstybei jie buvo perimti tik pagal inventorius, pagal kuriuos jų buvo apie 100.000 objektų, o iki 1939.X.3 d. privalomojo egzemplioriaus, depozitų, prenumeratos ir kitais keliais, rinkiniai, apytikriai skaitant, yra padidėję dar kitais 100.000 objektų.

⁵ Tokie patys skaičiai paminėti mašinėle spausdintame nuoraše, esančiame tarp specialaus kultūros skyriaus, įkurto Lenkijos įgaliotinio evakuacijos iš Lietuvos aparate, dokumentų [80]. Nuorašas pavadintas „Wydano z Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie Tymczasowemu Zarządowi Okręgu Wileńskiego na zarządzenie Komisarza Klimowa / Wydział Kultury i Oświaty“. Sprendžiant iš jo, 1939 X 16 paimti 72 XV–XVIII a. spaudinių tomai, X 19 – visa masonų kolekcija, X 20 – skaitykloje saugoti 678 LDK istorijos XIX–XX a. tyrimų tomai ir 435 XVI–XVIII a. lituanikos (daugiausia albarutenikos) egzemplioriai, o X 23 – 62 baltarusių periodikos tomai. Kitoje byloje išliko pagrobtų vertybių sąrašai [„Wykaz dzieł z działu „Wielkie Księstwo Litewskie“ z Czytelni Głównej Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie[,] wydanych dnia 20.X.1939 roku“ (371 pavadinimas, 678 tomai); „Spis książek Biblioteki Podręcznej Dział[u] Masonerii[,] Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie“ (85 pavadinimai, 86 tomai); „Lithuanika-Vilniana XVI–XVIII w. z Biblioteki d. Seminarium Duchownego Prawosławnego w Wilnie, wydane z Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich Tymczasowemu Zarządowi Okręgu Wileńskiego na zarządzenie Komisarza Klimowa (Wydział Kultury i Oświaty) w dn. 20.X.1939 r.“ (13 pavadinimų, 16 tomų); „Czasopisma białoruskie[,] wydane z Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie Tymczasowemu Zarządowi Okręgu Wileńskiego dn. 23 października 1939 r.“; „Spis książek wydanych z Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w dniu 16.X.1939“, 81].

1940 m. rugsėjo 1 d. Valstybinė Vrublevskių biblioteka buvo pavesta Lituaniistikos institutui (įsteigtas 1939 XI 1), tų pačių metų rugsėjo 5 d. perėmusiam jos fondus ir turtą [92, lap. 13r; 23, lap. 77r]. Šios permainos lėmė įstaigos statuso pasikeitimą, atsiliepusį ir pavadinimui: ji tapo Lituaniistikos instituto centrine biblioteka [61, lap. 6r]. Naujuoju direktoriumi buvo paskirtas Simas Sužiedėlis (*1903 XI 10–†1985 IX 22), pasak lenkų šaltinio, pareigas ėjęs keletą mėnesių [81, „Spis pracownikow litwinow w B-ce im. Wroblewskich w Wilnie“].

Tuo metu šiai atminties institucijai buvo perduotos ir kai kurios kitos bibliotekos. Iš gausiausių verta paminėti 29 šaulių teritorinio korpuso knygų bei žurnalų rinkinius (27 929 tomai sutvarkytų ir apie 6000 tomų nesutvarkytų dokumentų), perduotus 1940–1941 m. sąvartoje (perdavimo aktas datuotas 1940 XII 29; žr. 23, lap. 54r–55r). Be jų, Lituaniistikos institutui buvo perduotas „Ryto“ draugijos turtas (perėmimo-perdavimo aktas datuotas 1940 IX 25), Lenkų mokslo draugijos „biblioteka ir rankraščiai“ (perėmimo-perdavimo aktas 1940 XI 10), Žydų mokslo institutas „Jivo“ (perėmimo-perdavimo aktas 1940 XI 12), Strašūno biblioteka (perėmimo-perdavimo aktas 1940 XI 15), Gudų mokslo draugija (perėmimo-perdavimo aktas 1940 XII 20), Vilniaus kunigų seminarija (perėmimo-perdavimo aktas 1940 XII 28), Karaimų muziejus (perėmimo-perdavimo aktas 1941 I 16) ir Vilniui vaduoti sąjungos bei Vilniaus geležinio fondo archyvinė ir muziejinė medžiaga (perėmimo-perdavimo aktas 1941 I 18). Lietuvių mokslo draugijos biblioteka ir muziejus tapo Lituaniistikos instituto I muziejumi ir biblioteka, Lenkų mokslo draugijos fondai – Lituaniistikos instituto II muziejumi ir biblioteka, Žydų mokslo instituto „Jivo“ rinkiniai – Lituaniistikos instituto III muziejumi ir biblioteka, Gudų mokslo draugijos turtai – Lituaniistikos instituto IV muziejumi ir biblioteka, o Karaimų muziejaus fondai – Lituaniistikos instituto V muziejumi ir biblioteka [61, lap. 4r–7r].

Šiuo laikotarpiu įstaigos veiklą apibūdina dar keli skaičiai, pateikti lentelėje.

LMAVB veiklos rodikliai 1931–1940 metais

Metai	Fondo dydis	Skaitytojų skaičius	Apsilankymų sk.	Išduotis	Darbuotojų sk.	Leidinių sk.	Šaltinis
1931	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 86 359 pav. bei vnt., arba 149 298 vnt. bei t.	4		31	13		88, lap. 16r–17r; 6, lap. 43r; 10, lap. 407r–v, 422r–v, 433r; 11, lap. 18r
1932	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 88 799 pav. bei vnt., arba 155 281 vnt. bei t.	94	268	430			11, lap. 90r; 17, lap. 236r
1933	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 101 679 pav. bei vnt. (99 370, 13, lap. 218r), arba 165 893 vnt. bei t.						11, lap. 142r; 13, lap. 218r

1934	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 108 698 pav. bei vnt. (115 826, 17, lap. 236r), arba 177 115 vnt. bei t. (184 243, 17, lap. 236r)	424		4722 (skaičiuojant tomis)			11, lap. 142r; 13, lap. 218r, 222r; 17, lap. 236r
1935	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 124 328 pav. bei vnt. (be dubletų), arba 201 000 vnt. bei t.	563	6100	5946 (skaičiuojant tomis)	14 etatų (28 darb.)	2 (Draugijos mokslui remti lėšomis)	16, lap. 89r, 138r, 142r; 17, lap. 236r
1936	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 143 272 pav. bei vnt. (be dubletų), arba 225 068 vnt. bei t.	534 (593, 12, lap. 204r)	13 297	10 427	15 etatų (29 darb.)		12, lap. 145r, 149r, 204r; 17, lap. 236r
1937	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 148 857 pav. bei vnt. (be dubletų), arba 236 757 vnt. bei t.	657		10 904			17, lap. 236r; 18, lap. 242r
1938	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 157 074 pav. bei vnt., arba 236 252 vnt. bei t.		17 303		16		81, „Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich w Wilnie“, 1939; 92, lap. 101v; 24, lap. 107r
1939	iš viso dok. (be muziej. vertybių) 160 307 pav. bei vnt., arba 240 620 vnt. bei t.				16 (81; 26, 24, lap. 107r; 30, 92, lap. 32r)		81, „Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich w Wilnie“, 1939; 92, lap. 32r, 101v; 24, lap. 107r
1940	ne mažiau kaip 259 837 vnt. bei t.		ne mažiau kaip 2098	ne mažiau kaip 2568	14 (vadovaujant A. Valaičiui; 27 vadovaujant P. Vaičiūnui)		92, lap. 32r; 27, lap. 530r; 24, lap. 1r, 7r

Kad ir ilgam praradusi pavadinimą, Vrublevskių biblioteka niekad nepaliko savo buveinės: jos rinkiniai iki pat šių dienų pasiliko buvusiuose Tiškevičių rūmuose. Taigi nesuklysimė tvirtindami, kad esmine šio laikotarpio ypatybe galime laikyti lemtingą ir laimingą šios Bibliotekos įpilietinimą Vilniuje. Kaip tai suprasti? Tiškevičių rūmai buvo užbaigti dar 1885 metais ir per pusę amžiaus tapo neatsiejama Vilniaus architektūrinio kraštovaizdžio dalimi. Persikėlus į juos Valstybinei Vrublevskių bibliotekai, rūmai tapo ne tik architektūrinio, bet ir kultūrinio sostinės gyvenimo dalimi. Ir ne bet kokia, o itin reikšminga – savo didžiulės vertės Vilnianos, Lituanikos, Polonikos, Albarutenikos ir kitokiais rinkiniais ji ėmė gaivinti, stiprinti pačią Lietuvos senosios sostinės dvasią.

Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 1941–2009 metai. Trečią laikotarpį, apimančią beveik septyniasdešimt metų, įstaigos raida buvo neatsiejamai susijusi su Lietuvos mokslų akademijos istorija. Pastarąją žymi reikšmingos permainos bei svarbūs Antrojo pasaulinio karo, pokario, ilgo sovietmečio ir pirmųjų atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės dešimtmečių įvykiai. Jų būta daug, todėl paminėsime svarbiausius, apibūdinančius esminius pokyčius šios atminties institucijos raidoje.

1941 m. sausio 16 d. Lituanistikos institutas buvo pertvarkytas į Lietuvos TSR mokslų akademiją. Jo biblioteka virto Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrine biblioteka. Nuo 1941 m. sausio 1 iki 1945 gegužės 15 d.⁶ pastarajai vadovavo rašytojas Petras Vaičiūnas (*1890 VII 11–†1959 VI 7). Po P. Vaičiūno jai vadovavo: 1945 V 23–1948 VII 6 – Juozas Jurginis (*1909 II 5–†1994 VII 5), 1948 XII 10–1950 VIII 8 – Vladas Banaitis (*1899 IV 21–†1970 IX 19), 1950 IX 1–1963 VI 16 – Stasys Brašiškis (*1896 II 7–†1989 X 6), nuo 1964 metų sausio 1 d. – dr. Juozas Marcinkevičius.

Laikotarpio pradžioje pradėta kitaip vertinti institucijos kilmė. Valstybinės Vrublevskių bibliotekos veikla nebuvo užmiršta, tačiau įstaigos įkūrimo data pradėta laikyti 1941 I 16. Iš esmės nepasikeitė ir jos statuso bei paskirties vertinimas. Štai kaip pirmaisiais vokiečių okupacijos metais juos apibūdino direktorius P. Vaičiūnas: „Lietuvos mokslų akademijos biblioteka yra grynai mokslinė. Jos uždavinys – telkti savo rinkinių lobyne mokslui vertingus spaudinius bei rankraštinę medžiagą, visa tai bibliografiškai tvarkyti ir teikti mokslinėms studijoms“ [62, lap. 151]. Iš nedatuoto, tačiau to paties P. Vaičiūno darbo metus siekiančio „Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos reguliavimo“ sužinome įstaigos sudėtį: ją sudarė Bibliografijos, Rankraščių ir retų spaudinių, Kartografijos, Meno, Periodikos, Dubletų, Knygų saugyklų, Skaityklų ir Informacijos skyriai [79, lap. 11].

Verta paminėti kai kurias permainas, tuo metu pradėjusias esmingai keisti Bibliotekos fondą. 1941 m. įkūrus Vilniaus dailės muziejų, LTSR Liaudies Komisarų Tarybos sprendimu jam tą pačių metų gegužės 31 d. liepta perduoti 22 dailės kūrinius iš LTSR MA Centrinės bibliotekos rinkinių [perdavimo akto nuorašas 81]. Karo pradžioje 55 ražiniai iškeliavo į Lietuvos MA literatūros muziejų [1941 XII 17 sąrašas, išlikęs 81]. Kitąmet okupacinės vokiečių valdžios parengimu Vilniaus dailės muziejuje buvo restauruoti ir vokiečių vadavietei perduoti 25 paveikslai [1942 XII 4 sąrašas Nr. 213, išlikęs ten pat]. 1941 m. įsteigus Etnografijos ir Istorijos muziejus (sujungti 1952), jiems dar prieš karą spėta atiduoti didelę dalį buvusios Lietuvos mokslo draugijos, taip pat Valstybinės Vrublevskių bibliotekos muziejinių vertybių ir dalį dokumentų (nuotraukas ir kt.). Muziejinių vertybių skyrimas būsimam LTSR istorijos ir etnografijos muziejui tęsėsi ir pokariu.

⁶ Tokia pabaigos data nurodyta 81, „Spis pracowników litwinow w B-ce im. Wróblewskich w Wilnie“. Kitur šaltiniuose galima surasti 1945 m. birželio 10 d.

Bibliotekos dailės rinkiniai buvo dalinami ne tik minėtai institucijai. 1948 m. Vilniaus dailės muziejuje „ekspozicijos tikslu“ buvo deponuotas 41 kūrinys iš LMAVB [69, p. 48r]. Regis, jie į Biblioteką nebesugrįžo. Šia proga galima pasiguosti, kad kultūros vertybės liko Vilniuje. Kai kas tuo metu iškeliavo į užsienį. Pavyzdžiui, taip atsitiko su Taraso Ševčenkos akvarele „Sėkminga žūklė“: LTSR MA prezidiumo sprendimu 1948 m. ji buvo padovanota „Ukrainos Tarybų Socialistinei Respublikai minint 30-ies metų sukaktuves“ [78, p. 9r, 10r]. Dailės kūriniai taip pat buvo atiduodami papuošti LTSR MA prezidiumą bei kai kuriuos mokslo institutus. Apskritai Vrublevskių bibliotekos dailės kolekcijų likimas karo ir pokario metais nusipelnė atskiro išsamesnio tyrimo. Šiandien esame priversti konstatuoti, kad iš prieškaryje šimtais skaičiuotų kūrinių šiuo metu LMA Vrublevskių bibliotekoje besaugomi likučiai – kelios dešimtys muziejinių eksponatų.

Antrojo pasaulinio karo audrose Bibliotekos veikla buvo kuriam laikui nutrūkusi. 1943 m. kovo 27 d. okupacinė vokiečių valdžia ją uždarė [160, 435]. Baigiantis karui kažkiek nukentėjo fondas. Neturint pakankamai duomenų, šiandien sunku įvertinti nuostolių mastą. Turimi duomenys priešaringi. Vienoje pažymoje nurodyta, kad „Iš centrinių bibliotekos patalpų buvo išgrobstyta ir sunaikinta apie 60 000 bibliotekinių vnt.“ [58, lap. 3r]. Tokiam vertinimui prieštarauja vienas dokumentas, išlikęs Lenkijos nacionalinėje bibliotekoje. Tai 1944 VII 21 protokolas apie Dailės skyriaus fondo būklę sovietų kariuomenei užėmus Vilnių. Jį sudarė skyriaus darbuotoja Janina Kapuścińska [81, „Protokół strat w dziele „sztuki“ Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie w dn. 7–15.VII.1944 r. (wzięcie Wilna przez wojska sowieckie)“]. Moteris smulkiai išvardijo visus nuostolius: išmuštus langų stiklus, sujauktas kai kurias kartotekas, išplėšytus kai kurių vertingų leidinių lapus, išterliotus kai kuriuos dailės albumus, priterštas grindis. Kaip prarastus ji nurodė du negausius rinkinius: sovietinių veikėjų portretų ir pašto vokų (po keliolika vienetų). Jei mažai nukentėjo piktas akis traukiantys dailės rinkiniai, ar galėjo anksčiau minėtų didžiulių nuostolių patirti santykinai neišvaizdus kitų dokumentų fondas? Šis klausimas kol kas lieka neatsakytas.

Karo audroms nušniokštus į Vakarus, Biblioteka darbą atnaujino: 1944 m. rudenį pradėjo veikti skaitykla, o 1945 metais buvo atkurti katalogai ir inventoriai [71, lap. 44r; 160, 436]. Nuo 1946 m. ji gavo privalomąjį Lietuvos spaudinių egzempliorių; nuo tų pačių metų gegužės mėnesio ją pasiekdavo privalomieji apmokami Sovietų Sąjungoje rusų kalba išeidavusios tam tikrų mokslo sričių literatūros egzemplioriai [58, lap. 3r–4r; 71, lap. 44r–45r; 160, 437].

1945 m. balandžio 12 d. LTSR MA prezidiumo nutarimu buvo patvirtinta nauja įstaigos struktūra. Biblioteka buvo sudaryta iš Spaudinių, Ypatingų rinkinių, Specialaus knygų fondo skyrių, skaityklų ir Mokslų akademijai priklaususių institutų bibliotekų [58, lap. 4r]. Specialiojo knygų fondo anksčiau nebūta, tad jis tais metais pradėtas kurti: iš katalogų atrinktos „draudžiamų knygų“ kortelės (apie 1000 vnt.), o iš fondų – leidiniai (iš pradžių vos 616; žr. 66, lap. 3r). Specfondas sparčiai augo ir veikė per visą sovietmetį.

Tapusi Lietuvos TSR mokslų akademijos sudėtine dalimi, Biblioteka keitė veiklos pobūdį ir pamažu virto universalia mokslinė atminties institucija. Tai lėmė kitas permainas: sudėties, fondo, darbo kryptių ir barų, personalo ir kt. Centrinė biblioteka privalėjo visokeriopai padėti Lietuvos TSR mokslų akademijos įstaigoms vykdyti mokslo tyrimus, aprūpinti jas moksline literatūra ir bibliografiniais leidiniais, propaguoti Sovietų Sąjungos ir užsienio mokslinę literatūrą, atlikti mokslo tyrimus bei metodinius darbus knygotyros, bibliografijos ir bibliotekininystės srityse ir kt. [160, 434–435]. Tokia veikla vėliau, 1960 m. rugsėjo 21 d., buvo apibrėžta LTSR MA prezidiumo nutarimu Nr. 176 patvirtintuose naujuose Bibliotekos nuostatuose [79, lap. 76r–80r]. Juose buvo nustatyta tam tikra struktūra. Biblioteką tuo metu sudarė „Vadovybė, Komplektavimo ir knygų mainų, Fondų saugojimo ir aptarnavimo, Mokslinis-bibliografinis,

Rankraščių, Senų-retų spaudinių ir kartografinių leidinių, Specfondo ir Ūkio-administracijos“ skyriai [58, lap. 78r–79r; 160, 447]. Nemaža jų dalis buvo įkurta dar prieš 1960-uosius. Apie 1965-uosius jos sudėtin pateko ir nemažai mokslo institutų bibliotekų, virtusių Centrinės bibliotekos padaliniais. 1980 m. sausio 1 d. įstaigą sudarė: direkcija, Komplektavimo ir knygų mainų, Užsienio literatūros komplektavimo, Katalogų ir knygų tvarkymo, Fondų saugojimo ir aptarnavimo, Bibliografijos, Specfondo, Senų, retų spaudinių ir kartografinių leidinių, Rankraščių, Administracijos ir ūkio, Leidybinis skyriai ir dar 5 padaliniai, veikę prie Fizikos, Chemijos ir cheminės technologijos, Filosofijos, sociologijos ir teisės ir prie Biochemijos institutų [58, lap. 4r]. Tokia sudėtis su nedideliais pasikeitimais išliko iki pat laikotarpio pabaigos – 2009-ųjų.

Šiuo laikotarpiu Biblioteka irgi augo. Tai atspindi svarbesnieji rodikliai, kuriais įprasta apibūdinti bet kurią mokslinės informacijos ir komunikacijos įstaigą. Štai keli iš jų. 1941 metais Bibliotekos fondą sudarė 380 tūkst. dokumentų, 1945 – 500 tūkst., 1972, nuo įstaigos įkūrimo prabėgus 60 metų, – 2230 tūkst., o 2009 – 3784 tūkst. dokumentų. 1945 metais Bibliotekos skaitytojų skaičių sudarė 67, 1972 – 4502, o 2009 – 9595 asmenys. Joje veikė kelios skaityklos: Bendroji, Periodikos, Senų, retų ir kartografinių leidinių ir rankraščių.

Apie 1956 metus Biblioteka atnaujino leidybinę veiklą [60, lap. 11r]. Didžiąją dalį čia parengtų ir išleistų leidinių sudarė įvairios šakinės bei personalinės bibliografijos rodyklės ir katalogai. Kai kurie iš jų tebeturi išliekamosios vertės (Vytauto Mažiulio *Prūsų kalbos paminklai*, 1966; Edmundo Laucevičiaus *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.*, t. 1–2, 1967, ir *XVI–XVIII a. knygų įrišimai Lietuvos bibliotekose*, 1976; Konstancijos Čepienės ir Irenos Petrauskienės *Vilniaus akademijos spaustuvių leidiniai, 1576–1805*, 1979; Konstantino Sirvydo *Pirmasis lietuvių kalbos žodynas*, 1979; Rimanto Jaso *Pergamentų katalogas*, 1980; Vinco Kisarausko *Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918*, 1984; Vincento Drotvino *Lexicon Lithuanicum*, 1987; Danutės Labanauskienės *Autografų kolekcijos katalogas*, 1989; Daivos ir Sigito Narbutų *XV–XVI a. Lietuvos lotyniškų knygų sąrašas*, 2002; Daivos Narbutienės, Violetos Radvilienės ir Dalios Rauckytės-Bikauskienės *XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje*, 2007, ir kt.). Bibliotekoje kasmet rengtos parodos, skirtos įvairioms mokslo temoms, įžymių mokslininkų jubiliejams ar reikšmingiems mokslo istorijos įvykiams. Čia nuolat eksponuota mokslinė literatūra, gauta tiek iš Sovietų Sąjungos, tiek ir užsienio. Surengta nemažai tarptautinių užsienio mokslo leidinių parodų (vienu metu eksponuota po 1000 ir daugiau spaudinių); po jų eksponuoti leidiniai būdavo padovanojami Lietuvai ir papildydavo Centrinės bibliotekos fondą. Nuo 1962 m. LMAVB dalyvavo rengiant nacionalinę retrospektyviąją bibliografiją [123, lap. 18r–19r].

Vertingoji Bibliotekos dalis, kurią nuo T. S. Vrublevskio laikų sudarė Lietuvos raštijos paveldas, šiuo laikotarpiu irgi patyrė permainų. Ji pagausėjo, išsiplėtė jos sudėtis ir tematika. Kaip minėta, dar iki Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karo pradžios Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinei bibliotekai buvo perduoti kai kurių tarpukario Lietuvos (29-ojo teritorinio šaulių korpuso) ir Vilniaus krašto (Evangelikų reformatų sinodo, Baltarusių mokslo draugijos, Vilniaus mokslo bičiulių draugijos ir kt.) institucijų rinkiniai. Gausiausių ir vertingiausių kolekcijų, priklausiusių Evangelikų reformatų sinodui ir Vilniaus mokslo bičiulių draugijai, tuo metu nespėta perimti, ir, vykstant mūšiams dėl Vilniaus, nemaža perduotų vertybių dalis buvo sunaikinta. Direktoriaus J. Jurginio liudijimu, 1944 m. liepos 12 d. vokiečiai atsitraukdami padegė Evangelikų reformatų sinodo buveinę, tad „Sudegė bibliotekos namai su visa 16 tūkstančių brangių ir retų knygų“ [71, lap. 1r]. Panašiai atsitiko su Vilniaus mokslo bičiulių draugijos rinkiniais, tad po karo į LTSR MA Centrinę biblioteką pateko tik jų likučiai.

Šiuos nuostolius iš dalies padengė vėliau gauti dokumentai. 1946 metais Valstybinė V. Lenino biblioteka sugrąžino dalį rankraščių, kuriuos iš Vilniaus viešosios bibliotekos dar 1915 metais buvo išvežusi carinė valdžia. Tuo pat metu į Biblioteką pateko nemažai archyvinių dokumentų,

rankraščių ir knygų, surinktų per 1945–1946 metais prof. Povilo Pakarklio (*1902 XI 23–†1955 VII 28) surengtas ekspedicijas į Karaliaučiaus kraštą. 1949 metais Bibliotekai buvo perduota Liucijano Uzemblos (Lucjan Uziębło, *1864 II 11–†1942 XII 12) rankraščių kolekcija, o 1951-aisiais – rankraščių bei „retesnių knygų“ rinkinys iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus [91, lap. 51]. 1956 metais jai buvo perduotas Vilniaus kapitulos archyvas, rastas Arkikatedros bazilikos remonto metu (pasak nepasirašyto straipsnio „Surastas V. Kapitulos archyvas“, įdėto tarp 1953 m. dokumentų; žr. 74, lap. 11–21; žr. dar 94; 160, 440). 1967 m. į Biblioteką pateko kai kurie kunigo, pedagogo, gydytojo, gamtininko Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos (*1771 I 15–†1848 X 30) rankraščiai, švietėjo, lietuviškų kalendorių leidėjo Lauryno Ivinskio (*1810 VIII 15–†1881 VII 29) rankraštiniai dokumentai, žurnalisto Rapolo Mackonio (*1900 XI 29–†1982 I 9), diplomato, istoriko, publicisto Petro Klimo (*1891 II 23–†1969 I 16) atsiminimai, asmeninis teisininko, istoriko Augustino Janulaičio (*1878 III 31–†1950 V 22) archyvas (591 dok. vnt.; žr. 125, lap. 171–181). 1972 m. Kėdainių kraštotyros muziejus Bibliotekai perdavė dešimties dvarų, Šėtos ir Kėdainių miestų 1739–1926 m. dokumentus, Dailės muziejus – Vilniaus evangelikų liuteronų kolegijos 1521–1938 m. archyvinę medžiagą, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas – rašytojų Jovaro (tikr. Jonas Krikščiūnas, *1880 I 13–†1967 I 21), Gabrielės Petkevičaitės-Bitės (*1861 III 30–†1943 VI 14), Julijono Lindės-Dobilo (*1872 XI 15–†1934 XII 2), Antano Venclovos (*1906 I 7–†1971 VI 28), Teofilio Tilvyčio (*1904 I 28–†1969 V 5) laiškus, dienoraščius bei kitus archyvinius dokumentus [101, lap. 181]. Daug vertingų dokumentų buvo gauta ir vėliau.

Fondui perkopus 2 milijonus saugojimo vienetų, susirūpinta naujos saugyklos statyba. 1969 m. buvo parengtas projektas [98, lap. 121]. 7959 kv. m. pastato statyba pradėta 1971-ųjų pradžioje, o užbaigta 1974 m. [99, lap. 241; 103, lap. 461]. 1975 m. į saugyklą perkelta didesnė knygų ir periodinių leidinių dalis (840 000 tomų), o visas šis darbas buvo baigtas 1976 m. [104, lap. 521; 105, lap. 561]. Iš karto išaugo skaitytojų ir apsilankymų skaičius, gerokai padidėjo išduotis. Jei 1974 m. Biblioteka turėjo 3386 skaitytojus, apsilankiusius joje 100 376 kartus, ir jiems buvo išduoti 300 982 dokumentai, tai 1975 m. šie skaičiai sudaro atitinkamai 10 057, 182 228 ir 660 444 (žr. lentelę skirsnio pabaigoje).

1976 m. Biblioteka pradėjo ruošti kapitaliniam senųjų rūmų remontui [105, lap. 671]. Jis atliktas dalimis 1979–1987 m. [108, lap. 571; 114, lap. 291]. 2006 m. su Vilniaus miesto savivaldybės parama suremontuotas senųjų rūmų fasadas [154, 132].

1991 m. kovo 11 d. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę prasidėjo reikšmingos valstybės ir visuomenės permainos. Jos palietė ir Lietuvos mokslų akademiją, ir jos Biblioteką. Kiek anksčiau, tų pačių metų vasario 12 d., buvo priimtas naujas Mokslo ir studijų įsakymas, įtvirtinęs naują LMA statusą. Jis nebesuteikė Akademijai „mokslo valdymo funkcijų ir atskyrė nuo jos mokslo įstaigas bei pagrindinę dalį sukurtos infrastruktūros“ [164, 3]. LMA tapo personalinės sudėties akademija, tuo metu dar išsaugojusia keletą mokslo tyrimų institutų ir kitų įstaigų. Bibliotekos padaliniai institutuose ėmė veikti pasikeitusiomis sąlygomis, pamažu keitėsi jų darbo apimtys, pobūdis ir pavidalai. Šios permainos atsispindėjo naujuose LMA bibliotekos nuostatuose, 1994 m. vasario 15 d. patvirtintuose Lietuvos MA prezidiumo.

Bene matomiausiu išoriniu pokyčių ženklų Bibliotekoje tapo Specfondo panaikinimas 1991 metais ir po to vykusi dokumentų fondo pertvarka, užtrukusi kelerius metus. Prie reikšmingų permainų verta paminėti elektroninės informacinės sistemos atsiradimą. 1994 m. LMAVB įsigijo *Alice* vardu pavadintą sistemą ir 1995 m. ją įdiegė [40, lap. 151; 41, lap. 181]. 1998 m. Bibliotekoje pradėta, o 2003 m. nustota dirbti su LIBIS informacine sistema ir pereita prie naujos – ALEPH 500 (14.2 versija). Kad būtų galima sėkmingai diegti naujos bibliotekinės sistemos modulius, 2003 m. birželį įsteigtas Informacinių sistemų skyrius [44, lap. 191; 147, 51; 152, 104].

Per pirmą nepriklausomybės dešimtmetį pasistengta atgaivinti Bibliotekos įkūrėjo atminimą. 1998 m. rugsėjo 8–9 d. LMAVB įvyko tarptautinė mokslinė konferencija, skirta 140-osioms T. S. Vrublevskio gimimo metinėms. Bibliotekos įkūrėjo gyvenimą bei veiklą aptarė ir įvertino lietuvių, lenkų, baltarusių ir ukrainiečių mokslininkai [44, lap. 22r; 147, 51]. 1998 m. lapkričio 9 d. Retų spaudinių ir Rankraščių skyrių skaityklai suteiktas Tado Vrublevskio vardas.

Įstaigos veiklą šiuo laikotarpiu apibūdina toliau pateikiami duomenys.

LMAVB veiklos rodikliai 1941–2009 metais

Metai	Fondo dydis	Skaitytojų skaičius	Apsilankymų sk.	Išduotis	Darbuotojų sk.	Leidinių sk.	Šaltinis
1941	380 000 (125 648, žr. 62, lap. 13v)	6760	6760	10 207	24 (26, žr. 62, lap. 13v)		27, lap. 53or; 24, lap. 67r, 101r; panašūs skaičiai nurodomi 58, lap. 3r; 62, lap. 13r–14r; 123, lap. 1r; 160, 450
1942	138 793	714	603	779	24		25, lap. 42r, 78r, 82r; 63, lap. 3r, 4r–5r
1943	142 928	513	435 + 371	865	24		64, lap. 4r, 6r, 9r, 14v
1944			166 (I–IV mėn.)	495 (I–IV mėn.)			65, lap. 12r–13r, 22r
1945	500 000 (vien knygu – 230 000, 70, lap. 89 ^a ; knygų ir period. leid. 38 000, 74, lap. 5r)	67	472	672	45		58, lap. 4r; 70, lap. 89 ^a ; 74, lap. 5r; 123, lap. 1r; 160, 450
1946	320 000 (vien knygu, 70, lap. 89 ^a ; knygų ir period. leid. 47 000, 74, lap. 5r)		3381	3850	38		67, lap. 3r, 54r; 70, lap. 89 ^a ; 74, lap. 5r; 160, 450
1947	390 000 (vien knygu, 70, lap. 89 ^a ; knygų ir period. leid. 54 000, 74, lap. 5r)		7485 (7350, 74, lap. 5r)	6563 (8908, 74, lap. 5r)	43		68, lap. 2r, 8r; 70, lap. 89 ^a ; 74, lap. 5r
1948	622 087 (vien knygu 452 000, 70, lap. 89 ^a)		5945 (7954, 74, lap. 5r; 16 655, 69, lap. 56r)	9399 (13029, 74, lap. 5r; 23 790, 69, lap. 56r)	40 (69, 67r; 44, 69, lap. 68r)		69, lap. 10r, 56r, 67r, 68r, 69v; 70, lap. 89 ^a ; 74, lap. 5r
1949	622 000 (knygu ir period. leid., 74, lap. 5r; 501 000 vien knygu, 70, lap. 89 ^a)		25 071 (12 664, 74, lap. 5r)	30 654 (33 685, 74, lap. 5r)			59, lap. 7r; 70, lap. 89 ^a ; 74, lap. 5r

1950	1 150 000 (vien knygų 537 543, 70, lap. 89 ^a ; 692 000 knygų ir period. leid., 74, lap. 5r)	700	17 956 (17 039, 74, lap. 5r)	23 870 (61 693, 74, lap. 5r)	34		70, lap. 57r, 89 ^a ; 74, lap. 5r; 160, 450
1951	705 843 (knygų ir period. leid., 74, lap. 5r)		33 297	74 750	33		72, lap. 7r; 74, lap. 5r
1952	738 463 (knygų ir period. leid., 74, lap. 5r)	2711	24 921 (tik CB; 46028, 74, lap. 5r)	56 020 (tik CB; 98171, 74, lap. 5r)	42		73, lap. 2r; 1, lap. 147r; 74, lap. 5r
1953	763 281 (knygų ir period. leid., 74, lap. 5r)	1943	28 020 (94, lap. 4r; 55 202, 74, lap. 5r)	125 004 (74, lap. 5r; 68 995, 75, p. 14r)	42		1, lap. 105v, 109r; 74, lap. 5r; 75, p. 1r, 14r; 96, lap. 4r
1954		2100	35 300 (75, p. 1r)	8 8631 (75, p. 1r)	42		1, lap. 82r, 85r; 75, p. 1r
1955	1 360 000	2003	40 083	79 703	42		1, lap. 63r; 118, lap. 15r; 160, 450
1956		1938 (60, lap. 18r)	38 122 (60, lap. 18r)	80 680 (60, lap. 18r)	47	2	1, lap. 48r; 60, lap. 18r; 167, 284–285
1957	1 350 000	2020 (60, lap. 1r, 18r)	41 394 (60, lap. 18r)	83 376 (60, lap. 18r)	55	2 (1 – 167, 285)	1, lap. 37r; 76, lap. 22r; 77, lap. 100r, 106r; 60, lap. 1r, 12r, 18r; 167, 285
1958		2110 (117, lap. 16r)	49 825 (119, lap. 16r)	138 005 (119, lap. 16r)	69 (73 su 3 aspirantais, 119, lap. 24r)	4	1, lap. 26r; 119, lap. 9r–10r, 16r, 24r; 167, 285
1959		2294	50 161	146 801	68 (76 su 3 aspirantais, 120, lap. 28r)	2	1, lap. 10r; 120, lap. 9r, 16r, 28r; 121, lap. 17r; 167, 286
1960	1 580 000	2492 (121, lap. 1r; 2300, 123, lap. 3r)	53 232 (121, lap. 17r; 50 000, 123, lap. 3r)	148 387 (121, lap. 17r; 150 000, 123, lap. 3r)	82	1	121, lap. 1r, 10r, 13r; 123, lap. 3r; 160, 450; 167, 286
1961		2670	55 736	187 637	88 (su 3 aspirantais)	3	95, lap. 3r, 10r–11r, 17r; 167, 286–287
1962		3112		20 7858		1	97, lap. 3r, 15r; 167, 287
1963		2940	85 692	283 891	83	5	122, lap. 4r, 31r, 34r; 167, 287–288
1964	1 453 533	2770	85 453 (84 453, 123, lap. 3r)	273 916	83	1	122, lap. 1r, 2r, 4r, 31r, 34r; 123, lap. 3r; 167, 288

1965	1 611 880	3375	96 537	326 729	88	2	123, lap. 1r, 3r, 10r, 16r–19r, 23r, 32r–35r; 160, 448, 450; 167, 289
1966	1 700 000 (spaudinių ir kt. dok., + 125 619 rankr., + 250 000 Mainų ir Rezervinio fondų dok.)	3607	117 343	382 949	92	3	124, lap. 1r–2r, 20r, 28r; 167, 289
1967	1 800 000 (spaudinių ir kt. dok., + 131 234 rankr., + 120 000 Specfondo dok.)	5000	144 635	479 485	94	2	125, lap. 2r–3r, 20r–21r, 23r–24r, 33r; 167, 290
1968	1 800 000 (įskaitant 131 300 rankr.)	4230 (5179 su institutų bibl.)	127 461 (161 808 su institutų bibl.)	398 490 (466 098 su institutų bibl.)	96	1 (2–167, 290–291)	126, lap. 2r, 14r, 17r, 20r, 25r; 167, 290–291
1969	2 006 000 (įskaitant 134 723 rankr.)	4426 (5179 su institutų bibl.)	130 718 (158 618 su institutų bibl.)	411 517 (481 401 su institutų bibl.)	100	2 (3–167, 291)	98, lap. 2r–3r, 12r, 26r; 167, 291
1970	2 078 300 (įskaitant 135 164 rankr.)	4230 (5396 su institutų bibl.)	130 135 (156 580 su institutų bibl.)	411 328 (488 516 su institutų bibl.)	102	3	99, lap. 5r–6r, 23r, 25r, 27r, 34r, 44r; 167, 292
1971	2 156 218	4566 (5557 su institutų bibl.)	140 554 (171 187 su institutų bibl.)	436 253 (540 656 su institutų bibl.)	106	4	100, lap. 5r–6r, 26r, 28r, 39r, 55r; 101, lap. 68r; 167, 292
1972	2 230 384 (įskaitant 135 506 rankr.)	4502 (5638 su institutų bibl.)	135 832 (170 288 su institutų bibl.)	469 758 (584 305 su institutų bibl.)	107	2	101, lap. 4r–5r, 23r, 25r, 34r, 68r; 102, lap. 26r; 167, 293
1973	2 280 592 (įskaitant 146 103 rankr.)	4514 (5710 su institutų bibl.)	113 973 (149 145 su institutų bibl.)	426 880 (533 787 su institutų bibl.)	120	2	102, lap. 2r, 14r–15r, 18r, 26r; 167, 293
1974	2 988 638 (įskaitant 152 277 rankr.)	3386 (6437 su institutų bibl.)	100 376 (192 008 su institutų bibl.)	300 982 (547 794 su institutų bibl.)	130	2	103, lap. 5r–6r, 37r, 41r, 53r, 68r; 167, 293
1975	2 208 071 (įskaitant 152 755 rankr.)	10 057 (11 417 su institutų bibl.)	182 228 (225 158 su institutų bibl.)	660 444 (776 245 su institutų bibl.)	130		104, lap. 7r, 9r, 52r, 59r, 74r
1976	3 106 582 (įskaitant 161 826 rankr.)	10 061 (11 096 su institutų bibl.)	173 308 (206 907 su institutų bibl.)	783 310 (907 799 su institutų bibl.)	133	3 (2–167, 293–294)	105, lap. 6r, 8r, 22r, 56r, 75r, 93r; 167, 293–294

1977	3 171 947 (įskaitant 164 790 rankr.)	10 986 (12 015 su institūtų bibl.)	181 476 (215 571 su institūtų bibl.)	885 668 (arba 1 018 484 su institūtų bibl.)	133	2 (3-165, 294)	106, lap. 7r, 10r, 12r, 33r-34r, 56r, 76r, 91r-v; 167, 294
1978	3 209 672 (įskaitant 169 854 rankr.)	11 695 (12 746 su institūtų bibl.)	183 446 (221 056 su institūtų bibl.)	914 623 (arba 1 102 573 su institūtų bibl.)	140	2	107, lap. 5r, 8r, 10r, 25r, 32r, 50r, 57r, 72r; 167, 294
1979	3 302 247 (įskaitant 174 601 rankr.)	12 643 (13 677 su institūtų bibl.)	206 013 (247 739 su institūtų bibl.)	1 070 354 (arba 1 269 738 su institūtų bibl.)	142	4 (5-167, 295-296)	58, lap. 4r; 108, lap. 4r, 6r, 8r, 12r, 21r-22r, 42r, 65r; 167, 295-296
1980	3 325 877 (įskaitant 175 248 rankr.)	13 170 (14 229 su institūtų bibl.)	205 825 (248 141 su institūtų bibl.)	1 566 807 (arba 1 779 437 su institūtų bibl.)	148	4 (5-167, 296)	109, lap. 3r, 4r-v, 6v, 11r, 20r, 31r; 167, 296
1981	3 385 411 (įskaitant 176 577 rankr.)	17 348 (18 468 su institūtų bibl.)	272 668 (315 878 su institūtų bibl.)	1 757 663 (arba 1 975 080 su institūtų bibl.)	148	2	110, lap. 3r, 4r-v, 6r, 10v, 31r; 167, 297
1982	3 441 837 (įskaitant 181 283 rankr.)	19 200 (20 319 su institūtų bibl.)	289 080 (333 121 su institūtų bibl.)	1 752 575 (arba 1 964 175 su institūtų bibl.)	143	2	111, lap. 2v, 4v, 5r, 13r, 23v, 27v, 36r, 40r; 167, 297
1983	3 434 148 (įskaitant 184 803 rankr.)	20 492 (21 632 su institūtų bibl.)	310 374 (352 387 su institūtų bibl.)	1 907 708 (arba 2 112 109 su institūtų bibl.)	143	4 (7-167, 297-298)	112, lap. 3v, 5r, 6r, 28r-v, 44r, 55r; 167, 297-298
1984	3 444 787 (įskaitant 188 399 rankr.)	21 632 (22 797 su institūtų bibl.)	342 536 (384 972 su institūtų bibl.)	2 082 027 (arba 2 311 412 su institūtų bibl.)	143	2 (3-167, 298)	113, lap. 3v, 4v-r, 5v, 15v, 25v, 26r, 29v, 39r; 167, 298
1985	3 506 568 (įskaitant 190 482 rankr.)	22 587 (23 793 su institūtų bibl.)	328 887 (374 222 su institūtų bibl.)	2 096 461 (arba 2 324 775 su institūtų bibl.)	143	2	127, lap. 3r, 4r, 5r, 15r, 25v, 26r, 29r, 39r, 49r; 167, 298-299
1986	3 542 150 (įskaitant 191 660 rankr.)	23 955 (25 192 su institūtų bibl.)	334 594 (380 304 su institūtų bibl.)	2 159 631 (arba 2 379 593 su institūtų bibl.)	143	3	128, lap. 3v, 4r, 5r, 26r-v, 29v, 38r, 49r; 167, 299
1987	3 614 509	25 370 (26 626 su institūtų bibl.)	333 294 (379 102 su institūtų bibl.)	2 046 788 (arba 2 276 229 su institūtų bibl.)	143	8	114, lap. 4r, 19r, 22r, 29r, 38r; 167, 299-300

1988		26 789 (28 057 su institutų bibl.)	319 330 (356 071 su institutų bibl.)	1 850 451 (arba 2 052 694 su institutų bibl.)	143	2 (1-167, 300)	115, lap. 2 [!3]r, 7r, 13r, 26r; 167, 300
1989		282 64 (29 298 su institutų bibl.)	326 888 (369 040 su institutų bibl.)	1 926 732 (arba 2 128 395 su institutų bibl.)		3	116, lap. [2v], 11r; 129, 15; 167, 301
1990		26 909 (28 008 su institutų bibl.)	279 124 (319 335 su institutų bibl.)	1 582 455 (arba 1 720 714 su institutų bibl.)		2 (3-167, 301)	117, lap. 3r, 7r, 14r, 18r; 130, 42; 167, 301
1991		21 336	17 6915				52, lap. 1r, 9r, 10r, 12r
1992	3 870 000	24 234 (21 000, 53, lap. 5r)	257 833	1 290 057		2	53, lap. 5r; 141, 44-45; 167, 301-302
1993		23 935	255 254	1 760 153		1	54, lap. 10r-11r; 142, 38-39; 167, 302
1994	3 611 109 (įskaitant 228 715 rankr.)	24 135	234 089	1 217 359	153	3 (6-167, 302)	40, lap. 1r-4r, 12r; 143, 63-64; 167, 302
1995	3 678 380 (įskaitant 233 040 rankr.)	14 501	193 212	1 210 151	150	6 (5-167, 303)	41, lap. 1r-3r, 16r; 144, 61; 167, 303
1996	3 626 641 (įskaitant 237 466 rankr.)	16 147	14 8938	990 423	156	2 (3-167, 303-304)	42, lap. 1r-4r, 9r; 145, 140-141; 167, 303-304
1997	3 675 898 (įskaitant 242 571 rankr.)	17 808	157 350	1 005 512	154	4 (5-167, 304-305)	43, lap. 1r-3r, 7r; 144, 111; 167, 304-305
1998	3 681 566 (įskaitant 243 571 rankr.)	18 257	170 040	1 057 242	164	6 (5-167, 305)	44, lap. 1r-3r, 6r, 7r; 147, 50-51; 167, 305
1999	3 699 397 (įskaitant 245 161 rankr.)	20 386	179 795	1 020 453	162	6	45, lap. 1r-3r, 7r, 8r; 148, 50-51; 167, 306
2000	3 723 136 (įskaitant 249 400 rankr.)	20 348	17 800	973 733	160	5	46, lap. 1r-3r, 5r, 6r; 149, 49-50; 167, 306-307
2001	3 723 918 (įskaitant 250 610 rankr.)	20 160	172 335	939 329	166	4 (3-167, 307)	47, lap. 1r-3r, 5r, 6r; 150, 69-70; 161, 104-106; 167, 307
2002	3 745 033 (įskaitant 25 1559 rankr.)	19 661	146 594	863 080	167	3 (4-167, 308)	48, lap. 1r-3r, 5r, 6r; 151, 84-85; 161, 104-108; 167, 308

2003	3 7497 52 (įskaitant 254 264 rankr.)	19 406	145 558	867 848		5 (7-167, 308-309)	152, 103-105; 162, 100-106; 167, 308-309
2004	3 752 718 (įskaitant 255 028 rankr.)	17 606	146 133	829 697	162	4	49, lap. 1r-3r, 8r, 11r; 153, 105-107; 162, 100-106; 167, 309-310
2005	3 77 2391 (įskaitant 261 394 rankr.)	16 477	125 962	801 754		3 (4-167, 310)	154, 142-143; 163, 122-127; 167, 310
2006	3 793 840 (įskaitant 263 649 rankr.)	16 409	106 025	751 015	161	5 (4-167, 310-311)	50, lap. 1r-3r, 8r, 10r; 155, 129-130; 163, 122-127; 167, 310-311
2007	3 800 138 (įskaitant 264 229 rankr.)	11 442	98 208	597 636		1 (2-167, 311)	156, 123-125; 136, 10-15; 167, 311
2008	3 797 732 (įskaitant 265 173 rankr.)	8447	85 461	484 498		3	51, lap. 2r-4r; 157, 99-101; 136, 10-15
2009	3 784 000	9595	85 398	455 354	152	4	137, 139-146

Viso šio ilgo laikotarpio pabaigą žymi kai kurie svarbūs įvykiai, lėmę esminių Bibliotekos permainų pradžią. LR švietimo ir mokslo ministerijai apsisprendus daugiau lėšų skirti duomenų bazėms, prenumeruojamoms aukštosios mokykloms, sumenko LMA bibliotekos galimybės tinkamai aptarnauti mokslo institutus, kuriuose tebeveikė jos padaliniai. 2009 IV 20 įsigaliojus naujai Mokslo ir studijų įstatymo redakcijai, buvo įvykdyta dar viena dalinė mokslo institucijų reforma. Kai kurie savarankiški institutai buvo prijungti prie Vilniaus universiteto, o kai kurie – sujungti į mokslo centrus. Universitetui atiteko Teorinės fizikos ir astronomijos, Biochemijos, Matematikos ir informatikos institutai. Chemijos, Fizikos ir Puslaidininkių fizikos institutai buvo sujungti į Fizinių ir technologijos mokslų centrą, o Botanikos, Ekologijos, Geologijos ir geografijos – į Gamtos tyrimų centrą. Daugelyje iš jų veikė LMA bibliotekos padaliniai buvo priversti mažinti veiklos apimtį, o vieną, veikusį Fizikos institute, netrukus teko uždaryti.

Pokyčiai tuo nesibaigė. Ruošdamasi atlikti valstybinių bibliotekų pertvarką, 2009 m. vasarą Švietimo ir mokslo ministerija kreipėsi į specialią vyriausybės komisiją, prašydama įvertinti tokios pertvarkos (kelių valstybinės reikšmės bibliotekų sujungimo) galimybę. Grėsmė iškilo LMA bibliotekai, numatyta prijungti prie Vilniaus universiteto. Dėl to sunerimo visuomenė, gausūs skaitytojai, taip pat kultūros, mokslo, politikos veikėjai tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje [plačiau apie tai žr. 168]. Aktyvi jų pozicija padėjo išsaugoti esamą padėtį. Direktoriaus dr. J. Marcinkevičiaus pastangomis 2009 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos MA prezidiumas sugrąžino įstaigos pavadinimą turėta Vrublevskių vardą. Tų metų lapkričio 24 d. buvo patvirtinti nauji Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos nuostatai. Garbingai apgynęs Biblioteką, dr. J. Marcinkevičius 2010 m. sausio 4 d. pasitraukė iš direktoriaus pareigų. Nuo 2010 m. kovo 1 d. Bibliotekai vadovauja dr. Sigitas Narbutas.

Dabarties būklė ir ateities perspektyvos. Biblioteka ir toliau dirba našiai ir naudingai. Kokie pagrindiniai skaičiai apibūdina jos veiklą šiandien? LMA Vrublevskių bibliotekos fondą jubiliejinių 2012 m. gruodžio 31 d. sudarė daugiau kaip 3 743 tūkst. egzempliorių, iš jų daugiau kaip 269 tūkst. rankraštinų dokumentų. Nuo 2012 VII 21 Biblioteka gavo prieigą prie 20 licencijuojamų duomenų bazių; dar 21 duomenų bazę ji galėjo testuoti nemokamai. Tų pačių metų pabaigoje Biblioteka turėjo 11 142 registruotus skaitytojus, iš jų 204 – iš 13 užsienio šalių. Skaitytojai šioje atminties institucijoje apsilankė daugiau kaip 91 tūkst. kartų, iš fondų jiems buvo išduota daugiau kaip 330 tūkst. dokumentų. 2012 XII 31 pagrindiniame elektroniniame Bibliotekos kataloge buvo daugiau kaip 268 tūkst. įrašų. Taigi jos indėlis ir dalis Lietuvos bibliotekų sistemoje buvo ir tebėra sviri ir svarbi.

Daugiau duomenų apie Biblioteką šiuo laikotarpiu pateikiama lentelėje.

LMAVB veiklos rodikliai 2010–2013 metais

Metai	Fondo dydis	Skaitytojų skaičius	Apsilankymų sk.	Išduotis	Darbuotojų sk.	Leidinių sk.	Šaltinis
2010	3 777 145	10 469	75 507	338 357	152	1	137, 139–146
2011	3 755 249	11 170	91 333	338 832	152	6	55, 1–2
2012	3 743 162	11 742	91 168	330 463	152	7	56, 1–2
2013	3 733 514	12 334	80 512	294 859	152	4	57, 1–2

Šiuo metu Biblioteka ypač rūpinasi pastatų rekonstrukcija – sovietmečiu statyta saugykla yra avarinės būklės, o rūmų infrastruktūra – pasenusi ir nusidėvėjusi. Kuo greičiau rekonstruoti Biblioteką jos neuždarant verčia ir dar viena svarbi aplinkybė: itin aukštas dokumentų fondo panaudos laipsnis. Užsienyje bibliotekos rekonstrukcijų metu neuždaromos, o toliau aptarnauja skaitytojus, jeigu bent 50 procentų jų dokumentų fondo yra aktyviai naudojama. Duomenys apie Vrublevskių bibliotekos fondo panaudą kur kas įspūdingesni – nuolat skaitomą, aktyviają jo dalį sudaro apie 70 procentų visų dokumentų.

Šiandien jau nemažai padaryta. 2011 m. buvo atlikta techninė pastatų ekspertizė, parengtas ir Švietimo ir mokslo ministerijai pristatytas investicinis projektas. Jo pagrindu gautas pradinis finansavimas iš Valstybės investicijų programos. 2013 XII 16 parengtas LMAVB pastato kapitalinio remonto ir knygų saugyklos rekonstravimo techninis projektas (vadovas Antanas Gvildys; architektūrinės ir tvarkybos dalių vadovai: Antanas Gvildys ir Rūta Klimavičienė; architektai: Edimtas Šimeliūnas, Sandra Paškevičienė ir Rūta Grigienė).

Atlikus rekonstrukciją bus įmanu našiau vykdyti įprastą veiklą. Ir ne tik ją – šioje atminties institucijoje jau teikiamos kai kurios naujos paslaugos, ruošiamasi imtis naujų veiklos rūšių. Kaip vieną iš galimų būsimos Bibliotekos vizijų galima nurodyti išvadas, kurias 2014 m. suformulavo „Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studijos“ rengėjai. Nurodę, kad „Dabartinis [Lietuvos Respublikos bibliotekų] įstatyme pateiktas valstybinės reikšmės bibliotekos apibūdinimas atitinka unikalų LMAVB vaidmenį Lietuvos bibliotekų sistemoje“, jie suformulavo dvi strategines problemas, kurias artimiausiais metais turėtų išspręsti ši atminties institucija. Pirmosios turinį sudaro „informacijos paslaugų teikimo mokslininkams-humanitarams organizavimas“, o antrosios – „būtinybė užtikrinti, kad LMAVB turėtų pakankamai išteklių ir kompetentingą personalą, galintį teikti paslaugas mokslininkams-humanitarams“. Pirma iš paminėtų problemų įveiktina

šios atminties institucijos veiklą kreipiant dviem kryptimis: siekiant „tapti pagrindiniu veikėju aprūpinant Lietuvos mokslininkus-humanitarus informacijos ištekiais ir didinant jų produkcijos matomumą bei panaudą“ ir „tapti skaitmeninės humanitarikos centru, intensyviai dalyvaujant nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose“. Antra problema įveiktina dirbant trimis kryptimis: siekiant „tobulinti LMAVB darbuotojų kompetenciją“, sprendžiant „LMAVB infrastruktūros problemas“ ir stengiantis „pasinaudoti vidiniais išteklių rezervais prioritetinėms užduotims įgyvendinti“ [159, 29–31]. Akivaizdu, kad čia apie Biblioteką kalbama kaip apie humanitarinių ir socialinių mokslų instituciją. Iš universalios mokslinės ji ilgainiui virstų tuo, kuo buvo iki 1941-ųjų. Netolima ateitis parodys, ar tuo keliu bus nueita.

Tadas Vrublevskis biblioteką kūrė siekdamas ateities kartoms išsaugoti ir perduoti trapų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūros paveldą, sparčiai nykusį lemtinguose XX amžiaus pradžios karų ir revoliucijų gaisruose. Pasižymėdamas formų ir laikmenų netvarumu, tas paveldas iki šiol tebeturi neįveikiamos dvasinės galios. Nenustebtume kuriame nors iš neperskaitytų Vrublevskio dienoraščių ar laiškų suradę paliudijimą apie patriotines Bibliotekos kūrėjo intencijas laimingesniu laiku, palankesnėmis aplinkybėmis ne kuo kitu, o Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos rinkinių pamatu sutelkti tautą, prieš kurią šiandien – laisvės sąlygomis – nusidriekė ne vienas, o keliolika kelių į gerovę bei klestėjimą ir kuriai nuolat prireikia įžvalgumo bei išminties renkantis tą vienintelį – patį teisingiausią ir tiesiausią – kelią. Su tokia Biblioteka, iš tokioje Bibliotekoje tebesaugomų dokumentų tebeskamba Gedimino ir Vytauto, Radvilų ir Sapiegų, Tado Kosciuškos ir Mykolo Kleopo Oginskio, Tado Vrublevskio ir Jono Basanavičiaus balsai. Tai – šios atminties institucijos lemtis ir įpareigojimas ateičiai.

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

1. *1952–1959 m. statistikos ataskaitos*. Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA), FR-1010, ap. 1, b. 93. 156 lap.
2. *Bibliotekos apyskaitos ir statutas, 1914–1917 m.* Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – LMAVB RS), F75-120. 69 lap.
3. *Bibliotekos bičiulių [draugijos] raštai, 1936–1939 m.* LMAVB RS, F75-21. 122 lap.
4. *Bibliotekos bičiulių draugijos statutas, taisyklės, pirkimo-pardavimo aktai, sutartys ir kt. susirašinėjimas*. LMAVB RS, F75-7/1. 227 lap.
5. *[Bibliotekos bičiulių draugijos statutas, taisyklės, pirkimo-pardavimo aktai, sutartys ir kt. susirašinėjimas]*. LMAVB RS, F75-7/2. 227 lap.
6. *Bibliotekos darbų apyskaitos, 1926–1931 m.* LMAVB RS, F75-11/1. 90 lap.
7. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1926–1931 m.]*. LMAVB RS, F75-11/2. 94 lap.
8. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1926–1931 m.]*. LMAVB RS, F75-11/3. 95 lap.
9. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1926–1931 m.]*. LMAVB RS, F75-11/4. 77 lap.
10. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1926–1931 m.]*. LMAVB RS, F75-11/5. 85 lap.
11. *Bibliotekos darbų apyskaitos, 1932–1936 m.* LMAVB RS, F75-12/1. 143 lap.
12. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1932–1936 m.]*. LMAVB RS, F75-12/2. 72 lap.
13. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1932–1936 m.]*. LMAVB RS, F75-12/3. 65 lap.
14. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1932–1936 m.]*. LMAVB RS, F75-12/4. 18 lap.
15. *Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.* LMAVB RS, F75-13/1. 88 lap.
16. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.]*. LMAVB RS, F75-13/2. 122 lap.
17. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.]*. LMAVB RS, F75-13/3. 34 lap.
18. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.]*. LMAVB RS, F75-13/4. 100 lap.
19. *[Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.]*. LMAVB RS, F75-13/5. 35 lap.

20. [Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.]. LMAVB RS, F75-13/6. 169 lap.
21. [Bibliotekos darbų apyskaitos, 1937–1940 m.]. LMAVB RS, F75-13/7. 19 lap.
22. Bibliotekos direktorių pasikeitimo raštai ir susirašinėjimas. LMAVB RS, F75-5. 25 lap.
23. Bibliotekos perimto ir perduoto turto byla, 1939–1943 m. LMAVB RS, F75-87. 118 lap.
24. Bibliotekos statistika, 1939–1941 m. LMAVB RS, F75-88. 107 lap.
25. Bibliotekos statistika, 1942–1943 m. LMAVB RS, F75-89. 113 lap.
26. Bibliotekos statutas, taisyklės, ir pan. patvarkymo raštai ir nuorašai. (Reguliamainai). LMAVB RS, F75-6/1. 214 lap.
27. [Bibliotekos tarnautojų asmens bylos ir susirašinėjimas tuo reikalu, 1929–1941 m.]. LMAVB RS, F75-59/8. 81 lap.
28. [Bibliotekos tarnautojų asmens bylos ir susirašinėjimas tuo reikalu, 1929–1941 m.]. LMAVB RS, F75-59/9. 72 lap.
29. [Bibliotekos ūkio raštai: pastatų planai, kubatūra, įrengimų schemos ir brėžiniai, taisyklės naudotis centriniu šildymu, vandentiekiu; sutartys, sąskaitos ir pan.]. LMAVB RS, F75-26/2. 97 lap.
30. [Bibliotekos ūkio raštai: pastatų planai, kubatūra, įrengimų schemos ir brėžiniai, taisyklės naudotis centriniu šildymu, vandentiekiu; sutartys, sąskaitos ir pan.]. LMAVB RS, F75-26/4. 94 lap.
31. Bibliotekos valdybos posėdžių protokolai 1913–1939 m. ir kt. susirašinėjimas. LMAVB RS, F75-8. 133 lap.
32. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: korespondencja w sprawie: pracy nad Statutem Biblioteki [ir kt. dok.]. LCVA, F285, ap. 1, b. 6. 29 lap.
33. Informacinė medžiaga apie Biblioteką ir jos darbą, [1928–1939]. LMAVB RS, F75-9/1. 203 lap.
34. [Informacinė medžiaga apie Biblioteką ir jos darbą, 1928–1939]. LMAVB RS, F75-9/2. 231 lap.
35. Informacinė medžiaga apie Biblioteką ir jos darbą, 1919–1939. LMAVB RS, F75-10/1. 299 lap.
36. [Informacinė medžiaga apie Biblioteką ir jos darbą, 1919–1939]. LMAVB RS, F75-10/2. 103 lap.
37. [Informacinė medžiaga apie Biblioteką ir jos darbą, 1919–1939]. LMAVB RS, F75-10/3. 98 lap.
38. Lenkų bibliofilų draugijos Vilniuje įvairi archyvinė medžiaga: statutas, taisyklės, narių sąrašai, leidiniai, katalogai, kasos ir kit. finansinės apskaitos, korespondencija ir kit. susirašinėjimas, protokolai ir pan., 1926–1938. LMAVB RS, F75-24/1. 80 lap.
39. Lenkų instituto Rytams tirti, Vilniuje, įvairi medžiaga: taisyklės, statutas, sutartys, įvairus susirašinėjimas, skaitytojų sąrašai, paimtų knygų pakvitavimai ir pan., 1931–1940. LMAVB RS, F75-23/1. 30 lap.
40. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos 1994 m. darbo ataskaita. LMAVB archyvas. 33 lap.
41. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 1995 m. LMAVB archyvas. 38 lap.
42. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 1996 m. LMAVB archyvas. 37 lap.
43. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 1997 m. LMAVB archyvas. 38 lap.
44. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 1998 m. LMAVB archyvas. 37 lap.
45. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 1999 m. LMAVB archyvas. 36 lap.
46. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 2000 m. LMAVB archyvas. 36 lap.
47. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 2001 m. LMAVB archyvas. 38 lap.
48. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 2002 m. LMAVB archyvas. 38 lap.
49. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 2003 m. – 2004 m. LMAVB archyvas. 26 lap.
50. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 2005 m. – 2006 m. LMAVB archyvas. 25 lap.
51. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos darbo ataskaita, 2007 m. – 2008 m. LMAVB archyvas. 19 lap.
52. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos veiklos 1991 m. ataskaita. LMAVB archyvas. 16 lap.
53. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos veiklos 1992 m. ataskaita. LMAVB archyvas. 14 lap.
54. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos veiklos 1993 m. ataskaita. LMAVB archyvas. 13 lap.
55. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos veiklos 2011 m. ataskaita. LMAVB archyvas. 5 lap.
56. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos veiklos 2012 m. ataskaita. LMAVB archyvas. 5 lap.
57. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos veiklos 2013 m. ataskaita. LMAVB archyvas. 4 lap.
58. Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka: veiklos bylų apyrašas Nr. 1, 1939–1989 [interaktyvus]. LCVA, FR-1010, ap. 1. 78 lap. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Interneto prieiga prie apyrašo: <http://eais-pub.archyvai.lt/eais/faces/pages/forms/search/F3002.jspx?_afPfm=-7a7a47c5>.
59. Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinės bibliotekos 1949 metų darbo ataskaita, 1950. LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 41. 34 lap.

60. *Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinės bibliotekos 1957 metų darbo ataskaita.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 202. 29 lap.
61. *Lituanistikos institutas: veiklos ir personalo dokumentų bylų apyrašas Nr. 1, 1939–1941.* LCVA, F680, ap. 1. 15 lap.
62. *MACB 1941 m. darbo ataskaitos ir tų pačių metų darbo planų metmenys, 1941.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 2. 18 lap.
63. *MACB 1942 m. darbo ataskaita, 1942.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 3. 7 lap.
64. *MACB 1943 m. darbo ataskaita, 1943.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 4. 49 lap.
65. *MACB 1944 m. darbo ataskaita, 1944.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 5. 27 lap.
66. *MACB 1945 m. darbo ataskaita, 1945.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 10. 10 lap.
67. *MACB 1946 m. darbo ataskaita ir jos priedai, 1946.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 12. 61 lap.
68. *MACB 1947 m. darbo ataskaita (skyrių bei sektorių) ir priedai (institūtų ataskaitos), 1947.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 25. 44 lap.
69. *MACB 1948 m. darbo ataskaita (su sektorių priedais), 1948.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 34. 69 lap.
70. *MACB 1950 m. darbo planas ir ataskaita (su sektorių priedais), 1950.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 53. 99 lap.
71. *MACB fondų bei kolekcijų apžvalga, CB istorija 1951 m.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 73. 50 lap.
72. *MACB ir MA institūtų bibliotekų 1951 m. darbo planas ir ataskaitos.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 70. 158 lap.
73. *MACB ir institūtų bibliotekų 1952 m. darbo ataskaitos su Bibliotekos skyrių vedėjų ataskaitomis.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 90. 173 lap.
74. *MACB ir institūtų bibliotekų 1953 m. darbo ataskaitos su priedais.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 107. 187 lap.
75. *MACB ir institūtų bibliotekų 1954 m. darbo planai ir ataskaitos.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 126. 209 lap.
76. *MACB ir institūtų bibliotekų 1956 m. darbo planai ir ataskaitos su visais priedais.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 170. 226 lap.
77. *MACB ir institūtų bibliotekų 1957 m. darbo planai ir ataskaitos (su priedais).* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 199. 180 lap.
78. *MACB įvairių rinkinių (knygų, žemėlapių, paveikslų ir kt.) perdavimo kitoms organizacijoms aktai, 1948.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 38. 16 lap.
79. *MA Centrinės bibliotekos nuostatų projektai ir galutinė jų redakcija, 1945–1960.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 321. 80 lap.
80. *Materiały do ewentualnej rewindykacji (spisy, inventarze wileńskie).* Biblioteka Narodowa (Lenkijos nacionalinė biblioteka; toliau – BN), sygn. akc. 14931/1. 251 įvairios numeracijos ir nenumuotas lap. neskaičiuojant gausių viršelių.
81. *[Materiały do ewentualnej rewindykacji (spisy, inventarze wileńskie)].* BN, sygn. akc. 14931/4. 349 įvairios numeracijos ir nenumuoti lap. neskaičiuojant gausių viršelių.
82. *Mokslinės pagalbos draugijos įvairūs raštai, statutas ir kt., 1910–1940.* LMAVB RS, F75-22/1. 97 lap.
83. *[Mokslinės pagalbos draugijos įvairūs raštai, statutas ir kt., 1910–1940].* LMAVB RS, F75-22/2. 93 lap.
84. *[Mokslinės pagalbos draugijos įvairūs raštai, statutas ir kt., 1910–1940].* LMAVB RS, F75-22/3. 97 lap.
85. *Pirkimo-pardavimo aktai ir testamentas, 1912–1922.* LMAVB RS, F75-24/1. 322 lap.
86. *Protokoły zebrań Tow-stwa Przyjaciół Biblioteki: zaproszenia na zebrania.* LCVA, F285, ap. 1, b. 9. 8 lap.
87. *Reguliaminiai.* LMAVB RS, F75-6/2. 297 lap.
88. *Sprawozdanie roczne № 6 z działalności Biblioteki za 1931 r.* LCVA, F285, ap. 1, b. 5. 18 lap.
89. *Statut T-stwa Pomocy Naukowej im. Wróblewskich w Wilnie zatwierdzony dnia 19.VIII.1922 r. przez Delegata Rządu dla Ziemi Wileńskiej, wciągnięty do rejestru I-go stowarzyszeń pod Nr. 64.* LCVA, F285, ap. 1, b. 1. 5 lap.
90. *Statut T-stwa Przyjaciół Biblioteki w Wilnie.* LCVA, F285, ap. 1, b. 7. 5 lap.
91. *Susirašinėjimas apie rankraščių pargabenimą iš V. I. Lenino vardo bibliotekos ir knygų bei rankraščių iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus, 1950–1951.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 76. 9 lap.
92. *Susirašinėjimas su Vilniaus valstybine Vrublevskio vardo biblioteka dėl meno parodų paruošimo, knygų platinimo, turto patikrinimo ir perėmimo, tarnautojų paskyrimo ir atleidimo. Pro memoria apie biblioteką. Žinios apie tarnautojus, atlyginimų lapai, tarnautojų sąrašai, [1939–1940].* LCVA, F391, ap. 4, b. 1790. 174 lap.
93. *Telegramos ir sveikinimo raštai bibliotekos atidarymo proga, [1935].* LMAVB RS, F75-4. 69 lap.

94. *Vilniaus vyskupystės ir kapitulos rankraščių fondo sąrašai ir komisijos pasiūlymai dėl jų laikymo ir skubaus tvarkymo 1956 m.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 187. 11 lap.
95. *Отчет о работе за 1961 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 378. 30 lap.
96. *Отчет о работе Центральной библиотеки и библиотек институтов Академии наук Литовской ССР за 1953 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 490. 40 lap.
97. *Отчет работы за 1962 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 436. 31 lap.
98. *Отчет работы за 1969 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 632. 35 lap.
99. *Отчет работы за 1970 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 651. 54 lap.
100. *Отчет работы за 1971 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 672. 79 lap.
101. *Отчет работы за 1972 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 689. 57 lap.
102. *Отчет работы за 1973 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 705. 34 lap.
103. *Отчет работы за 1974 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 724. 71 lap.
104. *Отчет работы за 1975 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 744. 94 lap.
105. *Отчет работы за 1976 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 769. 96 lap.
106. *Отчет работы за 1977 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 788. 93 lap.
107. *Отчет работы за 1978 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 810. 87 lap.
108. *Отчет работы за 1979 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 820. 78 lap.
109. *Отчет работы за 1980 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 830. 44 lap.
110. *Отчет работы за 1981 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 838. 46 lap.
111. *Отчет работы за 1982 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 851. 53 lap.
112. *Отчет работы за 1983 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 862. 56 lap.
113. *Отчет работы за 1984 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 873. 52 lap.
114. *Отчет работы за 1987 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 905. 53 lap.
115. *Отчет работы за 1988 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 915. 29 lap.
116. *Отчет работы за 1989 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 921. 24 lap.
117. [*Отчет работы за 1990 г.*] LMAVB archyvas. 20 lap.
118. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1955 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 154. 24 lap.
119. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1958 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 239. 26 lap.
120. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1959 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 278. 30 lap.
121. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1960 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 326. 26 lap.
122. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1964 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 513. 40 lap.
123. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1965 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 535. 46 lap.
124. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1966 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 558. 42 lap.
125. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1967 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 584. 45 lap.
126. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1968 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 609. 33 lap.
127. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1985 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 886. 52 lap.
128. *Отчет работы Центральной библиотеки Академии наук Литовской ССР за 1986 г.* LCVA, FR-1010, ap. 1, b. 896. 52 lap.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

129. *1989 m. mokslinės ir mokslinės organizacinės veiklos ataskaita*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1990.
130. *1990 m. mokslinės ir mokslinės organizacinės veiklos ataskaita*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1991.
131. Abramavičius, Vladas. *Tadas Vrublevskis*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960. 36, [2] p.
132. *Akademija ir akademikai atsiminimuose*. Sudarė Domas Kaunas; redakcinė kolegija: Valdemaras Razumas [ir kt.]. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2013. 415, [1] p.
133. Brensztejn, Michał. Biblioteka im. Wróblewskich. *Kurjer Litewski*, Wilno, 1913, 27 stycz. (Nr. 23), p. 1.
134. Cicėnienė, Rima; Kairelienė, Leokadija; Narbutas, Sigitas. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 1912–2012*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2012. 35, [1] p.
135. Ivaškevičius, Adolfas (sud.). *Lietuvos TSR mokslų akademija*: (trumpa apybraiža). Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademija, 1967. 39 p.
136. Kairelienė, Leokadija. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos 2007–2008 m. veiklos ataskaita. In: *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007–2008*. Redaktorių kolegija: Rima Cicėnienė [ir kt.]. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009, p. 9–26.
137. Kairelienė, Leokadija. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos 2009–2010 m. veiklos ataskaita. In: *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009–2010*. Redaktorių kolegija: Zenona Atkočiūnienė [ir kt.]. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2011, p. 139–158.
139. Liekis, Algimantas. *Lietuvos mokslų akademija, 1941–1990*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2001. 873, [1] p.
140. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001–2002*. Redaktorių kolegija: Lina Kanopkienė [ir kt.]. Vilnius: Margi raštai, 2004. 198, [1] p.
141. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1992*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1993. 51 p.
142. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1993*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1994. 43 p.
143. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1994*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1995. 63 p.
144. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1995*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1996. 63 p.
145. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1996*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1997. 151, [1] p.
146. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1997*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1998. 149, [1] p.
147. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1998*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 1999. 67 p.
148. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 1999*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2000. 71, [1] p.
149. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2000*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2001. 70, [1] p.
150. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2001*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2002. 98, [2] p.
151. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2002*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2003. 123, [2] p.
152. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2003*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2004. 154, [2] p.
153. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2004*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2005. 155, [1] p.
154. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2005*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2006. 196, [1] p.
155. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2006*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2007. 170, [2] p.
156. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2007*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2008. 210, [1] p.
157. *Lietuvos mokslų akademijos veikla, 2008*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2009. 142, [2] p.
158. *Lietuvos TSR Tautų draugystės ordino mokslų akademija*. Redakcinė kolegija: Mečislovas Jučas [ir kt.]. Vilnius: Moksas, 1981. 171 p.
159. Manžuch, Zinaida; Macevičiūtė, Elena; Adomavičius, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studija* [interaktyvus]. Vilnius, 2014 [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Interneto prieiga: <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_biblioteku_pletros_galimybiu_studijaLT.pdf>.
160. Marcinkevičius, Juozas. Centrinė biblioteka. In: *Lietuvos TSR mokslų akademija, XXV*. Redakcinė kolegija: Povilas Brazdžiūnas [ir kt.]. Vilnius: Mintis, 1967, p. 433–452.
161. Marcinkevičius, Juozas; Kairelienė, Leokadija. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos 2001–2002 m. darbo ataskaita. In: *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001–2002*. Redaktorių kolegija: Lina Kanopkienė [ir kt.]. Vilnius: Margi raštai, 2004, p. 99–116.

162. Marcinkevičius, Juozas; Kairelienė, Leokadija. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos 2003–2004 m. darbo ataskaita. In: *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003–2004*. Redaktorių kolegija: Lina Kanopkienė [ir kt.]. Vilnius: Utenos Indra, 2006, p. 93–121.
163. Marcinkevičius, Juozas; Kairelienė, Leokadija. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos 2005–2006 m. darbo ataskaita. In: *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005–2006*. Redaktorių kolegija: Lina Kanopkienė [ir kt.]. Vilnius: Utenos Indra, 2009, p. 115–138.
164. Razumas, Valdemaras. Lietuvos mokslų akademijai 70 metų. In: *Lietuvos mokslų akademija, 2010*. Redakcinė taryba: Vytautas Basys [ir kt.]. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2011, p. 2–3.
165. Rygiel, Stefan. Tadeusz Stanisław Wróblewski. In: *Przegląd Bibliograficzny = Revue bibliographique polonaise: dwutygodnik poświęcony zobrażowaniu ruchu wydawniczego w Polsce i zagranicą*, 1925, t. 11 (nr. 20), p. 305–307.
166. Rygiel, Stefan; Drège, Helena. *Biblioteka im. Wróblewskich w Wilnie, 1912–1931*. Wilno: Skł. gł. Biblioteka im. Wróblewskich w Wilnie, 1934. 23 p., [4] ilustr. lap.
167. Stasiukaitienė, Elena (sud.). *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka: paveldas ir raida, 1557–2007*: bibliografijos rodyklė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2009. 426, [1] p.
168. *Valstybinės reikšmės bibliotekos Lietuvoje*: publikacijų ir diskusijų rinkinys. Parengė Sigita Vikšraitienė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2010. 109, [1] p.

SIGITAS NARBUTAS

The Road of the Library: The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, 1912–2012

Summary

The article overviews the genesis and development of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences over more than a century. The history of the institution is discussed in terms of several periods, both attempting to identify the specifics unique to each period and keeping in mind the general trend of the Library's development. The article names 1912–1931 as the period of the establishment of the Library, 1931–1940, as the one of the Wroblewski State Library, and 1941–2009, as that of the Library of the Lithuanian Academy of Sciences. On September 29, 2009 the Presidium of the Lithuanian Academy of Sciences returned to the Library the former name of Wroblewski, and on November 24 of the same year, it approved new regulations for the Library. Meanwhile, the system of Lithuanian scientific institutions underwent a series of important changes. These events marked the beginning of a new period, that of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences.